

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Camphillské komunity jako alternativa péče o osoby se zdravotním
postížením v České republice a ve Skotsku**

Autor:

Adéla Vlčková

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Kateřina Šámalová, PhD.

Praha, 2021

Prague College of Psychosocial Studies

Camphill communities as an alternative option to care for persons with disabilities in the Czech Republic and in Scotland

Author:

Adéla Vlčková

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Kateřina Šámalová, PhD.

Prague, 2021

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá camphillskými komunitami jako alternativou péče o osoby se zdravotním postižením v České republice a ve Skotsku. Teoretická část vymezuje Camphill jako organizaci, která je komunitou a jejíž koncept je přínosem v péči o osoby se zdravotním postižením v několika zemích po celém světě. Práce také charakterizuje způsob fungování Camphillu a jeho ukotvení v kontextu dalších forem sociální péče v obou zemích. Dále je podrobně představen jediný Camphill v České republice a nastíněna problematika ohledně jiných iniciativ k zakládání Camphillu na našem území. Praktická část je zpracována formou komparativní analýzy českého Camphillu na soutoku, z. s. a skotského Camphillu Cairnlee House. Cílem práce je odpovědět na otázku „*V čem a jak se od sebe liší nebo si je podobné fungování českého Camphillu na soutoku a skotského Camphillu Cairnlee House*“ dle předem vymezených kategorií.

Klíčová slova:

Camphill, komunita, sociální práce s osobami se zdravotním postižením, sociální služby, spolupráce, integrace, camphillské hnutí, chráněné bydlení, dobrovolníci, terapie

Annotation

This bachelor thesis is dealing with Camphill communities as an alternative option to care for persons with disabilities in the Czech Republic and in Scotland. The theoretical part defines Camphill as an organization that is a community and whose concept benefits in caring for people with special needs in several countries around the world. Also, it characterizes the way how Camphill works and how is anchored in the context of other forms of social care in both countries. Last but not least, the only Camphill in the Czech Republic is introduced in detail and the issue of other initiatives for the establishment of Camphill in our territory is outlined. The practical part is processed in the form of a comparative analysis of the Czech Camphill na soutoku and the Scottish Camphill Cairnlee House. The aim of the work is to answer the question "*How and how the functioning of the Czech Camphill na soutoku and the Scottish Camphill Cairnlee House is different or similar*" according to predefined categories.

Key words:

Camphill, community, social work with persons with disabilities, social services, cooperation, integration, Camphill movement, sheltered housing, volunteers, therapy

Čestné prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, čerpala jsem pouze z pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů, které jsou uvedené v seznamu na konci práce.
2. Tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia pro získání stejného nebo jiného titulu.
3. Souhlasím, aby byla práce zveřejněna pro jiné studijní a výzkumné účely.

V Praze dne Podpis

Poděkování

Moc děkuji vedoucí své bakalářské práce PhDr. Kateřině Šámalové, PhD. za odborné rady, za trpělivost a vstřícnost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Její profesionální, ale zároveň lidský přístup je mi do budoucna inspirací.

Děkuji všem ochotným lidem z Camphillu na soutoku, z. s., za příjemně strávený čas a za poskytnuté rozhovory, Kateřině Šimkové za organizaci mé návštěvy.

Obsah

ÚVOD	9
1. KOMUNITA	9
1.1 VYMEZENÍ POJMU KOMUNITA.....	10
1.1.1 <i>Co je to komunita, definice komunity</i>	11
1.1.2 <i>Co dělá komunitu komunitou</i>	12
1.2 VYMEZENÍ DALŠÍCH POJMŮ, KTERÉ SOUVISÍ S TÉMATEM PRÁCE.....	13
1.3 TYPY KOMUNIT.....	15
1.4 VYUŽITÍ KOMUNITNÍHO SOUŽITÍ PŘI ŘEŠENÍ SOCIÁLNĚ PODMÍNĚNÝCH PROBLÉMŮ.....	16
1.4.1 <i>Komunitní práce ve vztahu k sociální práci – vývoj ve světě</i>	16
1.4.2 <i>Komunitní práce – vývoj v České republice</i>	20
1.5 VÝZNAM KOMUNITNÍHO SOUŽITÍ PRO INTEGRACI A VÝVOJ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM.....	21
2. CAMPHILLSKÁ KOMUNITA	22
2.1 HISTORIE VZNIKU CAMPHILLSKÝCH KOMUNIT.....	22
2.2 CAMPHILLSKÉ Hnutí.....	24
2.3 PRINCIPY A FILOZOFIE, ZE KTERÝCH CAMPHILL VZNIKAL.....	30
2.4 SOUČASNÝ POHLED NA CAMPHILLSKÉ KOMUNITY VE SVĚTĚ.....	31
2.5 FUNGOVÁNÍ CAMPHILLSKÉ KOMUNITY.....	32
3. FORMY PÉČE O OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V ČESKÉ REPUBLICĚ A VE SKOTSKU	33
3.1 SITUACE V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	33
3.2 SITUACE VE SKOTSKU.....	35
4. INICIATIVY PRO VZNIK CAMPHILLŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ	37
4.1 CAMPHILL NA SOUTOKU Z. S. JAKO 1. CAMPHILL V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	37
4.1.1 <i>Historie fungování po současnost</i>	37
4.1.2 <i>Každodenní fungování, rytmus dne</i>	40
4.2 POZICE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V CAMPHILLU NA SOUTOKU, Z. S.	42
4.3 DALŠÍ INICIATIVY PRO VZNIK CAMPHILLU V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	43
5. METODOLOGIE VÝZKUMNÉ ČÁSTI PRÁCE	44
5.1 OBLAST VÝZKUMNÉHO PROJEKTU, CÍLE PRÁCE.....	44
5.2 DESIGN VÝZKUMNÉHO PROJEKTU.....	44
5.3 PROCEDURA SBĚRU DAT.....	45
5.3.1 <i>Role výzkumníka ve vztahu k organizacím</i>	45
5.3.2 <i>Metody sběru dat</i>	45
5.3.3 <i>Etická stránka sběru dat</i>	48
5.4 PŘÍPRAVA, KÓDOVÁNÍ DAT.....	48
5.4.1 <i>Návrh kategoriálních systémů</i>	49
5.4.2 <i>Kódování</i>	49
5.5 METODA VYHODNOCOVÁNÍ.....	50
5.5.1 <i>Porovnávání případů</i>	50
6. KOMPATIVNÍ ANALÝZA VÝZKUMNÝCH ZJIŠTĚNÍ	51

6.1 CAMPHILL NA SOUTOKU, ČESKÉ KOPISTY	51
6.1.1 Ukotvení a řízení organizace	51
6.1.2 Způsob financování.....	51
6.1.3 Cílová skupina, spektrum nabízených služeb	52
6.1.4 Návaznost na další typy služeb.....	53
6.1.5 Model personálního zajištění	53
6.1.6 Vnitřní řád organizace.....	54
6.1.7 Spolupráce s dobrovolníky.....	54
6.1.8 Spolupráce s rodinami a veřejností.....	55
6.1.9 Další péče o uživatele, pozice důvěrníka	56
6.1.10 Režim dne, harmonogram	56
6.2 CAMPHILL CAIRNLEE HOUSE, ABERDEEN	57
6.2.1 Ukotvení a řízení organizace	57
6.2.2 Způsob financování.....	57
6.2.3 Cílová skupina, spektrum nabízených služeb	58
6.2.4 Návaznost na další typy služeb.....	59
6.2.5 Model personálního zajištění	59
6.2.6 Vnitřní řád organizace.....	60
6.2.7 Spolupráce s dobrovolníky.....	61
6.2.8 Spolupráce s rodinami a veřejností.....	61
6.2.9 Další péče o uživatele, pozice key co-worker.....	62
6.2.10 Režim dne, harmonogram	63
7. SHRUTÍ ZÍSKANÝCH VÝSLEDKŮ.....	64
ZÁVĚR.....	71
CITOVANÁ LITERATURA	73
BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE.....	76

Seznam zkratek

OZP – osoby se zdravotním postižením

ChB – Chráněné bydlení

CDS – Centrum denních služeb

SQSS – Standardy kvality sociálních služeb

CSA – Camphill School Aberdeen

PIP – Personal Independence Payment

z. s. – zapsaný spolek

o. p. s. – obecně prospěšná společnost

Cns – Camphill na soutoku

CCH – Camphill Cairnlee House

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

HVO – hlavní výzkumná otázka

VVO – vedlejší výzkumná otázka

Úvod

Impuls k tomu, abych se věnovala tématu camphillských komunit jako alternativě péče o osoby se zdravotním postižením v České republice a ve Skotsku, přicházel již po mém ročním dobrovolnickém pobytu ve skotské camphillské komunitě Cairnlee House v roce 2017. Zajímalo mě, jak se ve svém fungování skotský a český Camphill liší a v čem jsou si podobné. Nakonec jsem toto téma zvolila pro svou bakalářskou práci.

Zjistila jsem, že tématem camphillských komunit a jejich hnutí se zabývalo pár autorů přede mnou, ale žádná z napsaných prací se nezaměřovala na porovnání fungování Camphillu ve skotském a v českém prostředí. Informace o podrobném fungování Camphillů jsem čerpala skrze vlastní roční zkušenost ve skotském Camphillu Cairnlee House, z návštěvy a provedených rozhovorů v českém Camphillu na soutoku, z. s. a také skrze pečlivé studium českých i zahraničních dokumentů a virtuálních dat.

Cílem teoretické práce je představit Camphill jako komunitu, uvést jeho filozofické zázemí a principy, ze kterých vychází. Dále jde o to, zasadit camphillské hnutí do historického kontextu a popsat jeho postavení v dnešní době. Jeden z dalších cílů je představit Camphill jako alternativu k jiným zařízením sociální péče pro lidi se zdravotním postižením z pohledu českého i skotského prostředí. Nakonec je v samostatné kapitole detailně popsán jediný český Camphill – Camphill na soutoku, z. s.

Praktická část se zabývá komparativní analýzou Camphillu na soutoku, z. s. a Camphillu Cairnlee House. Cílem výzkumné práce je odpovědět na otázku „*V čem a jak se od sebe liší nebo si je podobné fungování českého Camphillu na soutoku a skotského Camphillu Cairnlee House*“ dle předem vymezených kategorií: způsob řízení a financování, spektrum nabízených služeb, návaznost na další typy služeb, model personálního zajištění, vnitřní řád organizace, spolupráce s dobrovolníky, spolupráce s rodinami a veřejností, harmonogram dne. Sedmá kapitola je shrnutím zjištěných výsledků.

System sociálních služeb nejen pro lidi s postižením prochází v České republice po roce 1989 velkými změnami a je inspirující a užitečné studovat, jak je tato oblast vystavěna v jiných zemích, v případě této práce zejména ve Skotsku.

Text poskytuje hluboký vhled do problematiky camphillských komunit a zkoumá zejména situaci u nás a ve Skotsku.

1. Komunita

Aspekt komunity je v camphillských zařízeních velmi podstatný, proto je první kapitola věnována právě tomuto fenoménu. Život ve společenství je hlavním předpokladem myšlenky Camphillu. Citlivá otázka ohledně správného přístupu k osobám se zdravotním postižením se dostává do povědomí naší společnosti čím dál více, a stále neznáme odpověď, která by dokázala poskytnout uspokojující řešení pro všechny zúčastněné strany. Myslím tím hlavně pro ty, kterých se to týká bezprostředně – osoby se zdravotním postižením a jejich nejbližší, ale zároveň také ty z řad pomáhajících profesí, kteří se těmto lidem věnují. Možná, a zcela pochopitelně, odpověď na otázku ohledně jediného správného přístupu k lidem s postižením není a nikdy nebude. Kolik je lidských příběhů, které žijí s touto otázkou, tolik je možných pohledů na to, jak by taková péče mohla vypadat. Nicméně člověk je tvor společenský, a to nevyklučuje žádného člověka, proto je důležité umožnit všem lidem nějakou cestu ke každodennímu společenskému životu. Camphillské komunity představují jednu z takových cest pro lidi, pro které to není tak jednoduché, kteří potřebují pomoc druhé osoby. Camphillské komunity mají ve světě své uplatnění již mnoho desetiletí a snaží se nabídnout co nejcelistvější péči o osoby se zdravotním postižením.

Tato kapitola slouží také k vymezení pojmů, se kterými se budeme v textu setkávat. Jedná se o pojmy: komunita (hlavně v pojetí sociální práce), komunitní práce a její historie, komunitní pracovníci a další. Úkolem kapitoly není podat vyčerpávající přehled o fenoménu komunity dle všech oborů, které se jí zabývají, ale seznámit se s tímto pojmem blíže v souvislosti se zaměřením, kterým se ubírá tato práce.

1.1 Vymezení pojmu komunita

Slovo komunita má z etymologického hlediska stejný základ jako slovo komunikace, obě vznikla z původního latinského slova *communis* = společný (Zima, 1999). Ve Velkém sociologickém slovníku (Linhart, 1996, str. 512) to znamená také společenství či pospolitost. Zima (Zima, 1999) uvádí, že v úplně nejjobecnější rovině se dá pojmut komunita jako „*jakákoli množina lidských jedinců, kteří mají společný nějaký soubor definovatelných rysů, v krajním případě i jeden takový rys, kterým mohou být rozlišováni od jedinců jiných*“ (s. 149) Komunita je povahy čistě lidské. Utváření komunit v našem životě je přirozené a je jedním ze základních kategorií sociálního myšlení. Komunita tvoří prostor, ve kterém v průběhu našeho života žijeme. Jsou různé tak, jako jsme různí my, lidé, kteří jsme jejich součástí. Komunita je jako živý organismus, který potřebuje péči a zájem každého z jejích členů.

1.1.1 Co je to komunita, definice komunity

Komunity mají mnoho forem a lze na ně nahlížet z vícero úhlů pohledu, proto nelze najít jednu společnou definici. Je zajímavé, že v českých slovnících a encyklopediích je pojem komunita vysvětlován o mnoho méně častěji, než je tomu v zahraničních publikacích. To, proč komunity vytváříme, popsal Clark (Clark, 2004) jednoduše: „*Komunity a vztahy spolupráce, které zahrnují, se v přírodě objevují z důvodu přežití*“ (s. 14) Nicméně komunity ve svém vývoji značně proměnily svou podobu, dnes nejde o přežití v biologickém slova smyslu, ale spíše o naplnění společenského rozměru našeho života, který je velmi důležitý pro naše duševní (psychické) zdraví. (tamtéž)

Na komunitu lze pohlížet hlavně ze dvou hledisek – obývání společného fyzického prostoru nebo sdílení společných zájmů či sociálních problémů. V mnohé literatuře je komunita pojímána ve smyslu skupiny osob, která sdílí stejné území. Až postupem času začaly vznikat komunity, které byly méně závislé na sdílení stejné půdy pod nohama, ale více se zaměřovaly na to, co z lidí dané komunity dělá komunitu, co navzájem členy propojuje.

Keller píše, že vlivem modernizace docházelo k postupnému přerušení tradičních komunit na bázi prostorové blízkosti. Vzdálenost přestala být překážkou k budování sociálních vztahů a prostorová blízkost si přestala vyžadovat navazování vzájemných vazeb mezi obyvateli. Úlohy tradičních komunit začínaly přebírat jiné instance společenského systému, a s tím přichází i nové formy utváření komunit. (Linhart, 1996, str. 514)

Každý odborník pojímá definici komunity jinak, podle jeho zaměření. Ve Velkém sociologickém slovníku (Linhart, 1996) je komunita podle Kellera definována takto:

„*soc. útvar charakterizovaný jednak zvl. typem soc. vazeb uvnitř, mezi členy, jednak specif. postavením navenek, v rámci širšího soc. prostředí (...)*“ (s. 512) Tato definice je vcelku nejednoznačná a opatrná k užšímu vymezení pojmu komunita. Na druhou stranu je natolik otevřená, že se dá použít k obrazné představě různých typů komunit.

Řezníček (1994) pokládá za nejdůležitější článek opory v sociálně náročných situacích rodinu a hned poté komunitu jakožto širší přirozenější společenství jedince. Jen v případě, že tyto méně formální prostředky nedokážou pomoci, nastoupí na pomoc formálnější celospolečenská opatření. Řezníček (1994) definuje, že komunita je: „*v širším slova smyslu přirozené společenství v určité lokalitě nebo skupina lidí sdílející určité definované zájmy. V profesi sociální práce pak terapeutická nebo zájmová skupina vytvořená za účelem dosahování terapeutických cílů nebo hájení a prosazování sociálněpolitických a jiných zájmů. Komunitní práce je jednou ze tří forem sociální práce, přičemž zbývající dvě jsou individuální a skupinová práce. Jejich vzájemné hranice jsou někdy nejasné.*“ (s. 72) Tímto Řezníček dokázal obsáhnout široký záběr komunity, jak po stránce její podoby, která je vázána na lokalitu či společný zájem,

tak po stránce profesní, jelikož oblast komunitní práce je článkem sociální práce. Zároveň zde poukazuje na to, že v rámci komunity je zapotřebí pohlížet na její členy individuálně jako jednotlivce, ale také jako skupinu, načež musí být práce s komunitou či v komunitě v tomto směru pružná.

1.1.2 Co dělá komunitu komunitou

Clark (2004) ve své knize o vytváření a vizi komunit píše, že „(...) *silné, zdravé a vitální komunity (...) povstávají přímo z energie, nadšení a dobré vůle lidí, kteří v nichž žijí*“ (s.14). U zakládání Camphillu to podobně můžeme pozorovat. Bylo totiž vždy důležité utvářet komunitu kolem „kmenové rodiny“, která se poté stará o její chod.

Hartl (Hartl, 1997) zdůraznil přínos komunity pro její členy a popsal ji takto: „*Komunita je místo, kde člověk může získávat emocionální podporu, ocenění a praktickou pomoc v každodenním životě.*“ (s. 35) Tato definice popisuje to, jaký má komunita význam pro její členy, avšak nezahrnuje v sobě zodpovědnost a participaci jednotlivých členů na komunitním dění, jež jsou důležitou úlohou pro každého z komunity, aby mu mohla komunita sloužit a přinést výše zmíněné.

Scott Peck (1995) píše o komunitách z vlastní životní zkušenosti a deklaruje, že „nic není důležitější“. Zároveň hned v úvodu své knihy uznává, že je nesnadné komunitu smysluplně popsat těm, kdo ji nezažili. Jako jednu z hlavních zásad komunity pokládá rozdílnost mezi členy, kteří komunitu tvoří. Podle něj jsou protipóly důležité pro vytvoření celku, při otevřenosti každého člena k budování vzájemných vztahů a ochotě ke společnému soužití. Poznává důležitou věc: (Peck, 1995) „*V komunitě jsou lidské rozdílnosti oslavovány jako dary – místo aby byly ignorovány, odmítány, skrývány či měněny.*“ (s. 48) Takovou podobu „oslavování rozdílností jako darů“ si může komunita uvědomovat a užívat až po nějaké době procesu jejího vznikání. K tomu je zapotřebí hodně práce každého z jejích členů, jejich trpělivost, otevřenost a ochota se podílet na společném životě. Scott Peck také uvádí největšího nepřítele komunity, kterým je vyloučení ostatních či přímo sebe sama.

Kinkor (2013) popisuje charakteristiky vyváženě žijící komunity podle J.W. Gardnera (1999), jsou jimi:

- různorodá jednota
- společný základ v hodnotovém nastavení
- vzájemná péče, důvěra a týmová práce
- efektivní vnitřní komunikace mezi členy komunity
- účast na veřejných věcech

- vlastní identita a poslání
- vnitřní i vnější vazby
- schopnost předávat hodnoty nastupující generaci
- otevřenost do budoucnosti, flexibilita
- vyvážené uspořádání (str. 254)

Je tomu tak i u camphillských komunit. První z popsaných charakteristik je různorodá jednota. I camphillská komunita sjednocuje různé lidi. Výstižně to popsala ve své bakalářské práci Daniela Dzvoničková: „*Camphill je především místo, kde se „zdraví“ lidé snaží žít rovnocenně, s úctou a respektem s lidmi „s postižením“, zde nazývanými People with special Needs – lidé se speciálními potřebami s těmi, kteří ve svém životě pomocnou ruku potřebují.*“ (Dzvoničková, 2017, str. 36) Všechny další zmíněné charakteristiky, které jsou popsány výše, se objevují i v camphillské komunitě.

1.2 Vymezení dalších pojmů, které souvisí s tématem práce

Komunitní práce

Komunitní práce je jedním z odvětví sociální práce. Je specifická tím, že se uskutečňuje ve prospěch většího množství lidí najednou. Iniciátory jsou aktivní občané nebo obyvatelstvo samo, a to ve spolupráci s místní a veřejnou správou. Sociální pracovníci mohou být v roli těch, kdo takovou formu práce mohou iniciovat a organizovat (Řezníček, 1994, str. 66). Novotná a Schimmerlingová definují komunitní práci jako pomoc lidem, ať už se jedná o jednotlivce, skupiny, či komunity, která se uskutečňuje v určité lokalitě za určitých specifických životních podmínek. Bere ohled na biologické, psychologické, etnické, kulturní, sociální a ekonomické potřeby, které má komunita a lidé v jejím rámci (Mahrová, 2008, str. 25).

Komunitní péče

Je velmi blízký pojem ke komunitní práci. Jejím cílem je podle Kinkora (2013) směřování k takovému uspořádání služeb v oblasti zdravotně-sociální, vzdělávací a dalších, které bude dobře sloužit sociálně znevýhodněným osobám (osoby se zdravotním postižením, duševně nemocní apod.) a umožní jim zůstat se svým postižením v rámci komunity, a tam prožívat plnohodnotný život a společenské vztahy, což jim z různých důvodů nedokáže poskytnout širší společnost. Přístup komunitní péče je téměř protikladem k péči v rámci institucí, kde je život klientů řízen spíše na základě systému než individuální péče. (s. 255).

Komunitní pracovník

Stejně jako obor komunitní práce se vyvíjí také pohled a požadavky na odbornost a vzdělávání sociálního pracovníka, který v rámci komunitní práce pracuje. Jeho činnost často přesahuje vymezení samotného oboru a je využívána v profesích jako psychoterapeut, psycholog, pedagog, sociální pedagog, socioterapeut nebo arteterapeut. Co se týče pojmosloví, je kladen velký důraz na rozdíl mezi komunitním pracovníkem a komunitním aktivistou. Zatímco komunitní pracovník musí mít určité vzdělání v sociální práci, zkušenosti a výcvik, komunitní aktivista je člen komunity, který se na základě vlastní iniciativy rozhodne přebírat zodpovědnost za určité role v rámci komunity (Hartl, 1997, str. 39)

Camphillská komunita

Komunita lidí se zdravotním postižením a těch, kteří jim pomáhají. Podrobně popsáno v kapitole č. 2, která se zabývá právě tímto fenoménem.

Camphillské hnutí

Šíření povědomí o camphillských komunitách a jejich zakládání ve světě. Podrobně popsáno v kapitole č. 2, podkapitola 2.2.

Sociální služby

Sociální služby jsou takové služby, které poskytují péči různého druhu osobám, které to potřebují. V souvislosti se sociálními službami pro OZP je tomu věnována kapitola č. 3. Sociální služby jsou definovány právě v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

„Základními činnostmi při poskytování sociálních služeb jsou pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování nebo pomoc při zajištění bydlení, pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Obsah základních činností u jednotlivých druhů sociálních služeb stanoví příslušný prováděcí předpis.“ (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2007)

Osoby se zdravotním postižením

Tímto termínem jsou konkrétně zde nazývány osoby, které jsou cílovou skupinou pro Camphilly. Jsou to lidé, kteří potřebují péči druhé osoby, protože nejsou plně soběstační. Jedná se o lidi, kteří mají mentální postižení různé úrovně. Někteří mají také potíže dalšího charakteru,

jako je například: tělesné postižení, porucha autistického spektra, epilepsie, Downův syndrom, poruchy učení, ADHD atp.

Anthroposofie

Je to tzv. duchovní věda, kterou rozpracoval Rudolf Steiner, mimo jiné zakladatel první waldorfské školy. Je to filozofický směr, který prolíná několik oblastí: medicínu, umění, architekturu, pedagogiku, speciální pedagogiku, sociální práci, zemědělství a jiné.

„Z řečtiny: anthrōpos = člověk a sofia = moudrost. (...) Míni se tím duchovní věda ve všech jejích projevech: vědecko-filozofické základy (teorie poznání), cesta školení, ale i jednotlivé disciplíny jako lékařství (léčebné umění), výroba léčiv (léky), pedagogika, theologie (křesťanství), sociální věda (trojčlennost sociálního organismu), způsob zemědělského hospodaření (zemědělství), umělecké obory jako eurytmie, umění dramatické (scénické umění), umění recitační („tvořivá řeč“), stavitelské umění, sochařství a malířství (umění)“.
(Anthroposofie, 2021)

1.3 Typy komunit

Rozlišujeme více typů komunit, mají různou podobu, která ukazuje, za jakým účelem vznikly, co si kladou za cíl, jak fungují.

Hartl rozděluje typy komunit na:

- **sídelní neboli ekologické komunity**

U tohoto typu komunit je největším pojítkem společné obývání prostoru.

- **morální neboli psychické komunity**

U tohoto typu komunit je spjitost členů založena na duchovních vazbách, ať už se jedná o stejný původ, víru či sdílení životních hodnot. Jejich účast může být aktivní, bývají velmi intenzivní ve společném setkávání a v silných vzájemných vazbách, nebo latentní, kdy je společná činnost možností, ne však nutností. Tyto komunity jsou často spjaty s nějakým učením, které smýšlení jejich členů propojuje, proto se jim také říká *učící se organizace*.

Hartl také uvádí, že mimo již zmíněných komunit existují

- **terapeutické (léčebné)**

Jsou zde proto, aby pomáhaly lidem s problémy duševní povahy.

- **výcvikové komunity**

Starají se o budoucí terapeutů, kteří se v rámci nich zaměřují na sebepoznání a nácvik komunikačních dovedností, které jsou pro jejich budoucí profesi nezbytné v práci s klienty. (Hartl, 1997, str. 37)

Dá se říct, že camphillská komunita v sobě snoubí kromě výcvikové komunity všechny uvedené typy komunit, tak jak je nazval Hartl – sídelní (ekologickou), morální (psychickou) a terapeutickou (léčebnou). Sídlí na společně obývané půdě, která je většinou v klidném přírodním prostředí. Vychází ze společně uznávaných hodnot, které jsou inspirovány myšlenkami Karla Königa a Rudolfa Steinera a týkají se zejména anthroposofie, péče o lidi se zdravotním postižením, biodynamického zemědělství a zdravého, udržitelného životního stylu. Je to také komunita, která působí terapeuticky – skrze harmonické prostředí, terapeutické činnosti, podporu v získávání soběstačnosti a blízké mezilidské vztahy.

1.4 Využití komunitního soužití při řešení sociálně podmíněných problémů

Komunitní přístup k sociálně podmíněným problémům přistupuje jinak než přístup klinický. Předtím, než jsme se jako společnost začali zabývat o pojem duševní zdraví, právě klinický přístup převažoval nad jakýmkoli jiným. Byl zaměřen pouze na jedince s psychopatologickými, psychosociálními či jinými problémy, ale nedokázal při svém zaměření pohlédnout na aktuální situaci jedince, na jeho prostředí a životní podmínky, ve kterých se ocitá. Komunitní přístup se snaží o péči a terapii o jedince, která je založena na základě podpory v rámci společenství, přináší tedy nový pohled na řešení psychosociálních problémů, které bylo do té doby založeno na institucionální péči a oddělení jedinců s těmito problémy od jejich prostředí a často i ostatních lidí.

(Hartl, 1997, stránky 42-44)

1.4.1 Komunitní práce ve vztahu k sociální práci – vývoj ve světě

Tato podkapitola se snaží o shrnutí fenoménu komunitní práce z hlediska oboru sociální práce. Vznik sociální práce jako samostatného oboru je podle literatury datován do druhé poloviny 19. století. To jest doba, kdy se předchozí přístup k lidem, kteří potřebovali nějakou formu sociální pomoci, měnil z individuální filantropické a charitativní činnosti na profesionální a organizovanou sociální činnost.

V rámci sociální práce se souběžně rozvíjely dva způsoby práce, na jedné straně tzv. případové práce, a na straně druhé, komunitní přístup a komunitní práce. Případová práce byla zpočátku přístupem paternalistickým, sociální pracovník byl v roli experta, který proces pomoci v sociální nouzi řídil, později se však způsob práce přikláněl vstřícnější svobodě klienta, a dával mu větší možnost volby ohledně rozhodování v jeho životních situacích. Již od

dob, co sociální práce vznikala jako samostatný obor, lze sledovat, že se k případové práci souběžně vyvíjí proudy myšlení tzv. komunitního přístupu. Zásadní otázkou v takto orientovaném přístupu bylo, jak nacházet vhodné způsoby a metody, které by umožnily větší dostupnost v rámci odlišných společenských skupin, mezi kterými jsou rozdíly a jiné společenské postavení důvodem k nedorozumění, předsudkům a strachu, ze kterých plyne nezájem ke společné komunikaci a problémy z toho plynoucí. V takové době bylo úkolem právě komunitních sociálních pracovníků nacházet mosty, které by členům sociálně ohrožených komunit umožňovaly lepší přístup ke zdrojům a které by posílily jejich fungování ve společnosti. (Havrdová, 2013, stránky 8-10)

Komunitní práce je metoda, která si klade za cíl vyvolat a rozvinout změny v rámci svého širšího společenství. Je to takový přístup k lidem, který je aktivizuje ke spolupráci, aby spojili své síly a stali se soběstačnějšími v řešení problému, který se jich týká. Tato metoda je vcelku univerzální – nabízí řešení v oblasti sociálních služeb, zdravotní péče, napětí mezi různými etnickými skupinami, vzdělávání, péče o životní prostředí a také v oblasti sousedských vztahů. Tím, jak má komunitní práce pestré zacílení, si klade nárok na kreativitu a flexibilitu celého procesu její realizace, tzn. na komunitního pracovníka, realizačního týmu, ale i členů komunity, kteří se pak hlavně starají o její chod na každodenní bázi. (Kinkor, 2013, str. 254)

V rámci komunitní práce není nahlíženo na nedostatky jednotlivce jako na faktor, který způsobuje sociální problémy. Hlavní důvod vzniku takových problémů byl nahlížen ve společensky nastaveném systému, který na ně nedokázal adekvátně reagovat. V komunitní práci se jednalo o metody, které zprostředkovávaly vzájemnou komunikaci mezi jednotlivými společenskými skupinami, organizování komunit, vzdělávání a také nátlakové formy usilující o změnu ve společnosti a její organizaci (Havrdová, 2013).

Havrdová (2013) shrnula vývoj komunitního přístupu takto:

„(...) přístupy k sociální práci se vlivem komunitních přístupů v západní společnosti vyvíjely od důrazu na společenskou kontrolu a paternalismus přes podporu důstojnosti a uznání práva na odlišnost jednotlivce k podpoře skupiny a komunity. Odtud pak k důrazu na celoživotní vzdělávání v podmínkách měnící se společnosti a k nepřetržitému vyjednávání a řešení problémů v podmínkách soužití a spolupráce různých skupin, komunit či kultur“ (s. 11)

Právě komunitně zaměřené přístupy přinesly do sociální práce nový pohled na řešení problémů v rámci společnosti. Otevřely dveře do celistvějšího vnímání psychologicky a sociálně podmíněných problémů, které zatěžovaly společnost nekomplexními řešeními. Komunitní práce vznikala, aby reagovala na potřeby lidí nejvíce ohroženými sociálním vyloučením, snažila se podpořit jejich soběstačnost. Často pro takové komunity vznikala

komunitní centra, která zajišťovala mimo jiné dostupnost služeb, které byly potřeba pro jednotlivé komunity zajistit.

Podle Kinkora lze počátek komunitní práce sledovat v druhé polovině 19. století, v období nastupující industrializace a urbanizace, kdy docházelo k rozpadu tradičně utvářených komunit. Jedním z průkopníků byl Augustus Barnett, jenž v Londýně založil univerzitu Toynbee Hall, kde umožnil studovat vedle studentů z vyšších vrstev společnosti také chudým studentům. Ve své práci postupoval podle tří základních principů:

1. právo na možnost sebezvoje každého, společnost má k tomu zajišťovat prostředky
2. změna má být efektivní, aby se uchytila ve společnosti
3. osobní komunikace napříč odlišnými skupinami, co se týče ekonomického a sociálního rozdělení, je důležitá pro další pozitivní sociální změny

Také v USA byly v té době založeny organizace, které pracovaly formou komunitní práce. Už od začátku bylo pro takové organizace zvykem, že se do práce zapojovali tzv. „friendly visitors“, dnes dobrovolníci. Ti navštěvovali chudé a jinak postižené rodiny a snažili se jim pomoci v jejich soběstačnosti. Zvláště konec 19. století s sebou přinesl významný rozvoj komunitních center, zejména ve Velké Británii a USA. (Kinkor, 2013, str. 255).

Zatímco v Londýně šlo o řešení problémů, spojených s městskou chudinou, důsledkem průmyslové revoluce, v USA se komunitní práce zaměřovala na podporu imigrantů z evropských zemí, kteří se shlukovali na předměstí velkých průmyslově zaměřených měst (Havrdová, 2013, str. 15).

Šíření myšlenky komunitních center a jejich realizace pokračovala až do doby třicátých let minulého století, do období hospodářské krize, kde došlo k velkému pozastavení. Tehdejší doba si žádala o něco jiného, než dosavadní model podpory a pomoci lidem ohroženým sociálním vyloučením. Sociální pracovníci byli nastalou situací povoláni do ulic za těmi, kdo pomoc potřebovali, přičemž zjistili, že v takto orientované práci, se potřebují učit mnoho nového. Kromě toho vyšla najevo potřeba pracovat nejen s konkrétními lidmi v těžkých situacích, ale s jejich širším okolím (Kinkor, 2013, str. 256). Sociální pracovníci nečekali na to, až klienti přijdou, ale začali být aktivnější a chodili za klienty, vyhledávali je, přičemž také prozkoumávali jejich prostředí, podmínky a společenské systémy, ve kterých žijí.

Právě v této době se také zrodil nápad k zakládání komunit pro lidi se zdravotním postižením. Myšlenky Karla Königa a jeho kolegů zhmotněly a postupně vznikala první z komunit, které dnes známe pod jménem camphillská komunita. Tento nápad na zakládání komunity nikoli instituce pro lidi s postižením, byl v tomto ohledu průkopnický.

Po druhé světové válce přerostl vládní sektor jakožto zprostředkovatel podpory pro sociálně potřebné nad nevládním, kterým byly soukromé a charitativní organizace. Mělo to

výhody i nevýhody. Výhodou byl rozvoj sociálních služeb a větší starostlivost o znevýhodněných obyvatel (nezaměstnaných a zdravotně postižených). Nevýhodou byla však čím dál větší závislost těchto osob na státu a centralizace sociálních služeb do zařízení, která byla zakládána na okraji společnosti (Řezníček, 1994, str. 65).

Od šedesátých let, po úspěchu hnutí za lidská práva v padesátých letech, se záběr komunitní práce rozšířil od řešení témat diskriminace a sociálního znevýhodnění také k otázkám podpory a pomoci jiným cílovým skupinám, lidem s duševním onemocněním, lidem se zdravotním postižením, poté také k práci s mladistvými a starými lidmi (Havrdová, 2013, str. 15). V té době, v souvislosti s více a více populárním levicovým politickým myšlením, začali někteří sociální pracovníci vyzdvihovali tzv. makrosociální práci, tj. komunitní a sociální plánování nad individuální a skupinovou prací (Řezníček, 1994, str. 66). Půl století v polovině šedesátých let se komunitní práce stává z intelektuálního pohledu součástí sociální práce. Také dělnické hnutí ve Velké Británii se dá považovat za počáteční formu komunitní práce, snažilo se zabezpečit lepší podmínky v oblasti práce a bydlení. (Havrdová, 2013, str. 15).

Teorie a praxe měnila strukturu komunitní péče pro lidi, kteří byli dosud zavíráni ve velkých ústavech a drženi dále od společnosti. Nově se realizovala další péče, jakou dnes známe jako chráněná práce, chráněné bydlení, stacionáře, krizová lůžka apod. Také se komunitní práce dostala na půdu vysokých škol a stal se z ní studijní obor. Uplatnění komunitních pracovníků se v 70. a 80. letech zřetelně zvyšuje, společně s potřebou nastolit lepší řád v řešení sociálních problémů tehdejší doby. Sociální pracovníci se zaměřením na komunitní práci zakládají neziskové organizace, nebo působí ve veřejné správě. (Kinkor, 2013, str. 256). Právě v 80. letech dochází v rámci poskytování podpory a pomoci ke změnám. Nastává zpětný návrat z převahy vládního sektoru k nevládnímu (ne však ještě v našich podmínkách). Dochází k tzv. deinstitucionalizaci, kdy se přirozenějším zdrojem sociální nápomoci stává opět nevládní činnost charit a jiných neziskových organizací. Sociální politika se značně proměnila, což s sebou neslo snižování potřebné administrativy, přiblížení se klientům v podobě přizpůsobení nabídky sociálních služeb a individuálnější zacílení na konkrétní sociální problém. Na druhou stranu to znamenalo zrušení některých programů, které organizoval stát jakožto hlavní pečovatel v sociální oblasti. V takových organizacích se většinou nejednalo o financování dobročinného charakteru, stát zůstal jako hlavní finanční zprostředkovatel těchto služeb, tudíž mu zůstala i moc nad kontrolou. Ovšem, kdyby tomu tak nebylo, nabídka sociálních služeb by tehdy nemohla být dlouhodobě udržitelná a široká. (Řezníček, 1994, str. 65).

Při pohledu na vývoj komunitní práce ve světě, vystupuje USA v popředí. Ochota lidí semknout se a společně řešit sociální problémy, je značná. Záměrem v USA bylo posílit nevyvážený stav ve společnosti, kde se prohlubovaly rozdíly mezi chudými a bohatými a lidmi

v moci a bez moci. Od počátku 20. století tam vznikaly tzv. komunitní nadace, které se významně podílely na šíření myšlenky o zakládání komunit (Kinkor, 2013, str. 257).

Vývoj komunitní práce ve světě je v oblasti sociální práce inspirací i pro Českou republiku.

1.4.2 Komunitní práce – vývoj v České republice

V Českém prostředí je pro pochopení historie vzniku komunitní práce nutné uvědomit si kontext, ve kterém vznikala. Z hlediska ideologického se s komunitní prací v pravém slova smyslu setkáváme až od začátku 90.let, když se po sametové revoluci země obrátila od čtyřicetileté komunistické vlády k demokracii. V největší míře se jednalo o nestátní neziskové organizace, které iniciovaly programy zaměřené na komunitní práci. Na několika místech ČR se o tuto roli zasloužily také veřejnoprávní instituce. (Kinkor, 2013, str. 257)

Řezníček (Řezníček, 1994) píše: „*S činností nevládních subjektů sociální sféry souvisí i komunitní sociální práce. Jejím posláním je mobilizace občanské svépomoci v součinnosti s různými formami státních nebo lokálních rozvojových programů*“ (s.66)

Nevládní organizace byly zakládány tam, kde na popávku nedokázal odpovědět stát, nebo odpovídal neefektivně. Bylo to zejména v těchto oblastech: volnočasové aktivity pro mladistvé, pomoc osamělým lidem, podpora a pomoc pro osoby se zdravotním postižením a dlouhodobě nemocné, pomoc lidem bez domova a destigmatizační aktivity ve společnosti vůči sociálně vyloučeným skupinám lidí a další (Řezníček, 1994, str. 66).

Některé tyto oblasti jsou problematiku, kde se nabízí komunitní práce jako vhodné řešení nebo alespoň jedna z dalších alternativ k jiným sociálním službám. Například pro lidi s mentálním postižením se komunitní práce ve světě osvědčila např. v podobě Camphillů, které tam mají téměř stoletou tradici. V České republice vznikl Camphill na soutoku v Českých Kopistech. Právě o Camphillech budu psát později, v další kapitole.

Kinkor (2013) uvádí limitující podmínky, na které v českém prostředí narážejí iniciátoři a realizátoři komunitních projektů. Jsou jimi:

- nedostatečná připravenost lidí ke společné práci při řešení problémů, ve společnosti jsou silné individualistické tendence
- nedostatečná občanská zodpovědnost, očekávání obyvatel komunity, že k řešení místních problémů jsou pověřeni jiné osoby, než oni sami
- převládající nastavení institucí veřejné správy, které spíše lidi organizují ve smyslu „řazení“, ale nepodporují tak jejich vlastní podíl při řešení problémů
- nedostatečné finanční prostředky, které brání v úspěšném fungování projektů

- absence vhodných organizačních, finančních a právních podmínek v systémových opatřeních, které by vedly k úspěšnosti projektů komunitní práce, vznikají pouze tzv. ostrůvky pozitivní deviace (pozitivní odchylka od normy) (s. 257-258)

Většina vypsanych limitujících podmínek v českém prostředí přetrvává dodnes. Mohou to být také kritická vodítka k odpovědi na otázku, proč se v našem prostředí ještě nepodařilo Camphilly rozšířit jako další alternativu péče o OZP. Z mého úhlu pohledu je ještě důležitým aspektem, co se týče limitů v sociální práci, která je komunitně orientovaná, dobrý management v organizacích, finanční zabezpečení a nedostatečné kolegiální předávání zkušeností, které by mohlo ve velké míře podpořit *know how* organizací. Mimo jiné také shledávám nedostačující provázanost a spolupráci mezi jednotlivými organizacemi. Na druhou stranu vnímám, že změny se dějí a situace se v tomto směru rok od roku zlepšuje.

1.5 Význam komunitního soužití pro integraci a vývoj osob se zdravotním postižením

Každý se v životě potřebujeme cítit užitečný, je to jedna z hlavních lidských potřeb, která nám dává pocit vlastní hodnoty. Když něco pro svět přinášíme, plníme tím nějaký lidský úkol. Lidé se zdravotním postižením, ať jde o mentální či fyzickou povahu těchto potíží, mají v tomto ohledu úkol ještě o dost náročnější. Nezvládnou běžné každodenní věci, s takovou lehkostí jako ostatní lidé. Ať už se jedná o vaření, uklízení, chození do práce, práci samotnou, jsou to oblasti, ve kterých se setkávají s mnohými překážkami. Spousta lidí, které jsem v Camphillech poznala, zřejmě nikdy nezaloží vlastní rodinu a v aktivitách, které byly zmíněny, nedokážou obstát bez podpory.

Přirozený životní koloběh je vždy o tom, že něco končí a něco jiného začíná. Nejdříve žijeme v rodině a když se staneme dospělými, vytváříme si rodiny vlastní. Přestaneme bydlet s rodiči a postupně se s nimi odlučujeme. Co se týče lidí s postižením, v rámci České republiky je jim těžké dopřát možnost podobného odloučení, většinou ten krok k dospělosti nemohou překročit, protože jsou na rodičích závislí. Někomu se může zdát, že si to neuvědomují, ale z mé zkušenosti je opak pravdou. Trpí tím, že se nemohou posunout dál. Jejich rodiny jim v mnoha případech obětují svůj život a do doby, kdy jsou toho schopni, se o ně starají.

Komunitní rozměr života jim může přinést zcela jiný model vkročení do dospělosti. Komunita jim pomáhá, aby přestali být tolik závislí na rodinách, aby našli jiné lidi, se kterými budou trávit čas, tvořit přátelství a prožívat a sdílet podobné situace. Je to cesta z osamělosti ke společenství. Je to možnost, jak v podpurném prostředí najít svůj úkol a přinášet tak světu něco ze sebe, něco vytvářet, ať už se jedná o pomoc v kuchyni a činnost v chráněných dílnách, tak i o základní postarání se sám o sebe.

2. Camphillská komunita

Camphillská komunita je taková komunita, kde žijí lidé se zdravotním postižením s lidmi, kteří jim pomáhají žít kvalitnější a naplněnější život v rámci společenství. Zakladatelem konceptu camphillských komunit je Karl König, který se hodně inspiroval v antroposofii Rudolfa Steinera. Camphillské komunity fungují už od roku 1940 a jsou rozšířeny po celém světě.

2.1 Historie vzniku camphillských komunit

Za myšlenkou, ze které se později zrodil koncept Camphillu, stojí Karl König, původem vídeňský dětský lékař z židovské rodiny. V dobách jeho studií medicíny se začal zajímat o antroposofii (duchovní vědu, filozofické směřování) Rudolfa Steinera, která se mu stala nejpřednější inspirací v jeho práci lékaře, výzkumníka, vědce a učitele. Po ukončení studia založil úspěšnou lékařskou praxi, a přitom se stále rozvíjel v antroposofii. Dozvěděla se o něm vedoucí lékařské sekce v Goetheanu – světovém centru antroposofického hnutí a nabídla mu práci v antroposofické klinice Sonnenhof v Arlesheimu, kde stál jeden z prvních německých léčebných domů, určen pro děti s postižením. Tam se poprvé setkal s Tillou, svojí nadcházející ženou, zdravotní sestrou. Během té doby také poprvé poznal obor léčebné pedagogiky, která mu byla významným ukazatelem v jeho dalším profesním působení. Na slavnosti adventního času, kdy děti kráčí ve spirále z větvíček se svíci, kterou uprostřed rozsvítí a se světlem se vracejí ze spirály zpět, zažil důležitý okamžik. (Pietzner, 1990, str. 23) Uvědomil si, že jeho poslání je věnovat se právě těmto dětem, dětem s postižením. Napsal k tomu následující:

„In this hour the decision was taken that I would dedicate my life to the care and education of these children. It was a promise I gave to myself: to build a hill upon which a big candle was to burn so that many infirm and handicapped children would be able to find their way to this beacon of hope and light their own candles so that each single flame would be able to radiate and shine forth. “

Uvědomil si, že svůj život chtěl věnovat péči a vzdělání těchto dětí, že sám sobě slíbil vybudovat místo, kde „bude svítit svíce“, která bude pro tyto děti ukazovat cestu k „majáku naděje“ a rozsvítí každou jejich svíci, aby mohl jejich plamen dále zářit. (Pietzner, 1990, str. 24) Je to metafora, která o jeho životní filozofii a Camphillu mnoho vypovídá. Camphill se opravdu stal takovým „majákem naděje“, místem, kde každé z dětí může svobodně najít svou cestu a poslání v jeho životě a začít zářit.

Společně se svojí ženou, která mu byla velkou oporou, vybudovali na konci 20. let léčebný dům Pilgrimshain v Silesii. O Pilgrimshain toho není příliš napsáno, ale je pravdou, že

právě tam Karl König nejvíce rozpracoval svůj lékařský přístup k mentální retardaci a hlubší vhled a porozumění, co se týče organizace residenční péče. (Pietzner, 1990, str. 25)

Pár let na to, co začal tento léčebný dům dobře fungovat, nastalo období politických změn a příchodu nacisticky orientované vlády. Manželé se vrátili do Vídně, kde se kolem nich začala scházet skupinka lidí, kteří měli společný zájem v péči o lidi s postižením. Scházeli se každý týden a v rámci tzv. studijní skupiny se zajímali o Steinerovu antroposofii a také vedli rozpravy nad tím, jak vybudovat místo pro lidi s postižením. Právě lidé z této skupiny se později stali zakladateli prvního Camphillu a doživotními přáteli manželů Königových. Neúnosné životní podmínky tehdejší doby před začátkem druhé světové války přinutily manžele Königovy a jejich kolegy k hledání nového domova a tím začíná nový začátek éry, která se stává počátkem historie Camphillu. (Jackson, 2006, str. 21)

Celá skupina se odstěhovala do Skotska, kde jim manželé Haughtonovi poskytli volné obydlí v Aberdeenshire. Tam mohli začít budovat místo pro komunitu pro lidi s postižením. Nikdo ze skupiny zakladatelů Camphillu, kromě Karla Königa a jeho ženy, do té doby neměl praxi v práci s lidmi s postižením, nikdo neměl zkušenosti s chudobou, kterou na počátku svého usilování o Camphill zažívali. Byli to odhodlaní a odvážní mladí lidé, kteří za sebou nechali snahy o kariéru v medicíně, chemii, tanci a fotografii. Manželé Königovi se stali jejich průvodci světem léčebné pedagogiky. Tilla do společenství vnášela důležitost péče o prostředí a starala se o dům, aby byl krásný a prostředí se stalo harmonickým. Karl König zase vnášel řád a byl vytrvalým vůdcem, který podporoval každého v namáhavé práci a v budování komunity. Anke Weihs, jedna ze členů tehdy vznikající komunity, popsala jejich snažení ve třech bodech: *"těžká práce, učení se, jak žít dohromady a studium antroposofie"*. Během prvních let, jako při vzniku každé nové organizace, prožívali spoustu úskalí a překážek. Dokázali je ale překonávat, protože si byli vědomi společného úsilí vybudovat komunitu, která bude léčivým prostředím pro ty, kteří ji budou potřebovat a bude takovým místem, kde se budou všichni cítit bezpečně a důstojně. (Jackson, 2006, stránky 21-22) (Pietzner, 1990, str. 36)

Jen stěží si lze představit, že v počátcích komunita vznikala v opravdu skromných podmínkách, v domě o 25 akrech, bez elektřiny, v divoké skotské přírodě. Právě za těchto okolností se zrodilo místo pro prvních dvanáct dětí se speciálními potřebami. Nicméně prostor, kde to všechno začínalo, byl malý a dlouho netrvalo, než bylo nutností přesídlit do většího domu. Dne 1. června roku 1940 se komunita přestěhovala do většího domu, zvaného Camphill House, a protože to byl krok z velmi skromných podmínek vstříc větší svobodě na novém místě, je tento datum považován za oficiální vznik komunity zvané Camphill, na kterou pak navázalo celé camphillské hnutí. (Jackson, 2006, str. 26) (Pietzner, 1990, str. 36)

Pro povolení fungování organizace musel Karl König sepsat pracovní účely, které Camphill bude naplňovat. Sepsal, že Camphill bude poskytovat lékařskou péči, léčebně pedagogickou činnost a mimo jiné se bude zabývat také zemědělskými činnostmi. Dlouho předtím, než Camphill vznikl, se zajímal také o tzv. biodynamické zemědělství, jehož aspekt hraje i nyní důležitou roli v camphillských domech. (Pietzner, 1990, str. 26)

Za zrodem camphillského hnutí stálo tehdy mnoho lidí. Bylo pozoruhodné, jak je Karl König k sobě dokázal sehnat. Jeho blízcí přátelé říkali, že byl velmi organizačně schopný a že na jakýkoli dopis hned odpovídal, to byl prý ten zázrak, který způsobil, že se do Camphillu tolik lidí zapojovalo. Byl takovým vůdcem, který jednal podle principu „primus inter pares“ – všichni si byli rovni. Svou funkcí se nepovyšoval nad ostatními, naopak si byl plně vědom, že za konceptem Camphillu stojí mnoho lidí, mnoho tvůrců a všech zapojených lidí si vážil. (Pietzner, 1990, stránky 21-26)

Karl König se v té době také věnoval konferencím, kde se mohl jako přednášející setkávat s dalšími odborníky v oblasti práce a péče o děti s postižením a sepisoval společně nabyté poznatky o léčebných a edukačních metodách. Se svými kolegy, lékaři, založil nadaci pro další rozvoj v oblasti léčebné pedagogiky, která je dnes oborem, o kterém je přednášeno na mezinárodních camphillských seminářích v mnoha zemích. Organizoval mnoho setkání na toto téma, o kterém napsal také články a knihy. V rámci svých textů se také angažoval v otázce lepšího sociálního postavení pro lidi s postižením. Ve svém volném čase se věnoval uměleckým textům – poezii a divadelním hrám s tematikou ročních křesťanských svátků, které pak v práci s dětmi v Camphillu secvičoval a hrál. (Pietzner, 1990, stránky 21-22)

V roce 1955 Karl König vážně onemocněl. Během doby zotavování se začal angažovat v rozšíření myšlenky Camphillu více než kdy předtím a během jeho posledních jedenácti let života pomohl několika iniciativám camphillskou komunitu založit. Bylo to konkrétně v Německu, USA, Švýcarsku, Irsku, Holandsku a ve Skandinávii. Úspěch rozšíření camphillského hnutí tkvěl také v tom, že Karl König byl velmi schopný delegovat práci a s ní spojené odpovědnosti. Rok před svou smrtí řekl tato slova, která podtrhují, jak důležitá je pro něj práce s dětmi s postižením, napsal: „*The handicapped children and adults are our true teachers (...)*“ (Pietzner, 1990, str. 26)

Od doby, co začal v roce 1939 vznikat první Camphill až do roku 1966, kdy Karl König zemřel, se aktivně podílel na jeho celém konceptu a šíření hnutí.

2.2 Camphillské hnutí

Za fenomén camphillského hnutí se považuje období, kdy se myšlenka takových zařízení začala šířit a k jejich realizaci přicházelo mnoho lidí s nadšením do společné práce. Karl König v tom sehrál klíčovou roli, jeho hluboký lidský zájem o každého dalšího příznivce,

o každé další dítě, byl významným podporujícím prvkem, který šířil myšlenky Camphillu dál. (Pietzner, 1990, str. 25)

Camphillské hnutí můžeme pro lepší orientaci rozdělit do jednotlivých desetiletí, jak je tomu v knize „A Candle on the Hill“. (Pietzner, 1990)

První desetiletí se nese ve znamení vzniku prvního Camphillu v Aberdeenshire. Z původního domu Kirkton House, nabídnutého manželi Haughtonovými, kde v začátcích žilo 12 dětí s postižením, se objevila možnost přestěhovat se do většího domu Camphill House. Pomohl tomu jistý pan W.F. Macmillan, který poskytl půjčku, díky které bylo možné větší dům postupně koupit. Jeho syn byl jeden z prvních dětí v Camphill Schools. Tento moment je považován za oficiální vznik Camphillu a datuje se do roku 1940. V roce 1944 se naskytla další možnost, jak jeho prostor rozšířit o 35 akrů pozemku Murtle House. V tomto roce se tedy rozrostl o třetí dům, který byl původně vyčleněn mimo jiné také pro práci s delikventními chlapci. Soužití těchto chlapců s dětmi s postižením se ukázalo jako prospěšné. Bohužel však nebylo možné tento koncept uchovat, jelikož Camphill nebyl dostatečně zařízen na to, aby delikventním chlapcům mohl poskytnout to, co potřebovali.

O rok později, v roce 1945, Camphill rozšířil své působení opět o další pozemek Newton Dee. Jednalo se zatím o největší pozemek, o 170 akrů. Tam byla farma a několik dílen. To bylo ze začátku vhodné místo, kam umístit delikventní chlapce, kteří museli hodně pracovat na farmě a byli také zaměstnáni v dílnách s rukodělnými činnostmi.

V období mezi rokem 1947 a 1948 byla v Murtle Estate otevřena St John's School, malá waldorfská škola, která byla původně určena pro děti camphillských pracovníků, ale nakonec byla doplněna dětmi z města Aberdeen. O tři roky později došlo k otevření možnosti v této škole vzdělávat i děti s postižením, protože zakladatelé Camphillu zjistili, že waldorfský styl výuky by mohl být vhodný pro všechny děti. Dohromady začalo tuto školu navštěvovat 180 dětí, přičemž kolem stovky z nich měly problém v oblasti řeči a s tím spojené problémy v tělesném projevu v pohybu. (Pietzner, 1990, stránky 41-45)

Tato škola v sobě v praxi snoubila fenomén integrace a inkluze. Nevyčleňovala z možnosti vzdělávání ani lidi z chudších poměrů, ale v rámci organizace byla po stránce ekonomické otevřena individuálnímu posouzení situace rodiny a na základě toho se poté s rodiči dohodla výše školného. Karl König napsal: „(...) *The fees are not fixed, however, but can be adjusted according to the means of parents or guardians. By this arrangement we try to make our School open for all classes of children (...)*“ (Jackson, 2006, str. 27)

V rámci školy se pro zlepšení vývoje těchto dětí rozvíjel systém terapií v oblasti muzikoterapie, arteterapie a léčebné eurytmie. Při léčebné eurytmii (pohybové umění

vyučované ve waldorfských školách, doprovázené klavírní hudbou) se ke zlepšení problémů s řečí využívala speciální abeceda tělesného schématu, kdy se jednotlivé hlásky propojovaly s konkrétním vyjádřením pohybu končetinami, aby bylo možné je integrovat do osobnosti a napomáhat tak rozvoji řeči přes tělesné vyjádření pohybem.

Na konci prvního desetiletí rozvoje Camphillu, který stál zatím jen na severovýchodě Skotska, byl napsán ve známém časopise *Picture Post* článek. Byl to také důležitý krok k tomu, aby se o Camphillu dozvěděla širší veřejnost. Článek splnil svůj účel a záhy musela být vytvořena čekací listina zájemců. (Pietzner, 1990, stránky 45-48)

Dalším významným mezníkem v rozvoji léčebné pedagogiky byl v roce 1949 začínající *Camphill Seminar Course*, seminář, který nabízel v rámci léčebné pedagogiky, praktikované v Camphillu, vzdělání pro lidi, kteří se o tuto oblast zajímali. Byl zaštitěn lékařskou sekcí Goetheana ve Švýcarsku (metropole antroposofického světa). Tento seminář byl o 30 let později schválen také Britskou akreditační komisí a od roku 2003 se z něj nakonec stal bakalářský program v léčebné pedagogice, který byl uskutečněn ve spolupráci s aberdeenskou univerzitou a funguje dodnes. (Jackson, 2006, str. 27)

Počátkem druhého desetiletí v camphillském rozvoji bylo připojení dalšího domu Cairnlee House. Byl to již pátý pozemek aberdeenského Camphillu. Původně byl založen pro postižené adolescentní dívky, postupně, někdy ve čtvrtém desetiletí camphillského hnutí, se účel Cairnlee domu přerodil v péči o mladé dospělé s postižením, tudíž už to nebylo místo jen pro ženy, ale i pro muže. (Pietzner, 1990, str. 48) (Jackson, 2006, str. 30)

V tomto období se Camphill začal dělit na skupiny dětí a dospělých dle věkové kategorie, do té doby byly odlišně staré děti v každém domě pospolu. Rozrostl se o další děti a dohromady jich bylo 240. Karl König se v té době začal usilovně zasazovat o možnosti vzdělavatelnosti pro každé dítě, byl přesvědčený, že každé dítě je v rámci vzdělávání a dalšího rozvoje tvárné, jakkoliv je postiženo. Po maličkých krůčcích tomu začala být nakloněna i tamní legislativa a později v roce 1974 se přešlo k novému principu, kde je proklamováno vzdělávání pro všechny děti.

Významným okamžikem druhého období camphillského hnutí bylo jeho rozšíření do Anglie, Irska, Jižní Afriky, Německa, Holandska a Spojených států. Například v Jižní Africe se to událo tak, že se tam informace o Camphillu dostala nějakým způsobem díky již zmiňovanému článku z *Picture Post* a Karl König byl požádán, aby ho pomohl zrealizovat. V dalších těchto zemích byl Camphill zřízen hlavně díky iniciativám nadšených rodičů, kteří hledali pro své děti (s postižením) prostor pro jejich další rozvoj. První, který byl založen v Pensylvánii, rozvířil v šedesátých letech minulého století vlnu camphillského hnutí ve

Spojených státech. S postupným rozšířením myšlenky Camphillu a jeho realizace v rámci světového hnutí se začala budovat síť, která všechna tato zařízení propojovala a inspirovala jedny od druhých. (Pietzner, 1990, stránky 48-50)

V roce 1952 napsal Karl König zprávu:

„I would wish that in later years Camphill might become a place where the conscience for curative education will be kept awake (...) It should always grow into a place where those children, not attaining sufficient improvements to go out into the world, could remain and have sheltered yet useful life. They could do some limited work in the various kitchens and workshops, the houses, the farm, and the gardens. They should not live in dormitories but in small houses in the lap of the family to which they belong and where they feel safe and secure. Thus around each one of our houses a very small village should grow (...) The idea of true village community, growing ever deeper, will have to find roots in our efforts. “ (Pietzner, 1990, str. 50)

Dva roky poté se jeho přání naplnilo a v roce 1954 se v Bottonu podařilo založit vesničku pro dospělé s postižením. V úspěchu založení první vesničky hraje velkou roli opět rodina Macmillan, jejímž majetkem byl právě bývalý venkovský statek, kde se první camphillská vesnička mohla zrodit.

V polovině druhého desetiletí od založení prvního Camphillu bohužel Karla Königa strhuje vážná nemoc, která ho přiměla předat své odpovědnosti a povinnosti, jakožto vrchního zástupce celého camphillského projektu a hnutí, jeho kolegovi a příteli Thomasu Weihsovi. Nicméně stále zůstal poblíž jako konzultant a supervizor a převzal roli předsedy hnutí. Hlavním informačním panelem, který hnutí prezentoval, se stal pravidelně vydávaný čtvrtletník *The Cresset*, který poskytoval veřejnosti po dobu dalších 18 let přehled o tom, co se děje v camphillském světě. (Pietzner, 1990, str. 53)

Třetí období rozvoje camphillských komunit počíná časem, kdy Newton Dee mění svůj úkol z péče o adolescentní chlapce s postižením a stává se z tohoto místa druhá vesnička pro dospělé lidi s postižením. Další, v pořadí třetí vesnička, se o rok později zakládá v Ženevě.

Zásadní událostí tohoto období bylo, že došlo v roce 1962 k položení základního kamene v prostoru Camphill Hall v Murtle Estate a o rok později k jeho následnému otevření. Tento prostor se stal místem pro mezinárodní konference a kulturní události. (Pietzner, 1990, stránky 53-54)

První camphillská konference se uskutečnila v roce 1963 a jedním z jejích výstupů bylo stanovení pravidelných schůzí/kolegií pracovníků, jež byli průvodci pro uživatele. Bylo dohodnuto lepší uspořádání a dělení dětí, které již nemuselo být závislé na věkové kategorii,

ale hlavně na tom, aby byly naplněny potřeby každého jednotlivce co nejlepším způsobem. Tento typ dělení dětí, který nebyl nutně závislý na věku, byl pružnější a poskytoval otevřenější možnosti individuální péče. (Jackson, 2006, str. 28)

V roce 1964 se Karl König rozhodl vzdát se postu předsedy hnutí a tím se změnila také struktura celé organizace. Hnutí bylo rozděleno do šesti regionů, přičemž každý z nich měl svého vlastního předsedu. Tímto bylo uspořádání decentralizováno a odpovědnosti delegovány na menší organizační celky. Camphill Aberdeen přestal být jediným středobodem veškerého camphillského dění, ale i tak nadále zůstal velmi významným místem hnutí. Karl König se odstěhoval do Německa, kde pomáhal se založením další camphillské vesničky v Lehenhofu a dva roky na to, roku 1966, zemřel. (Pietzner, 1990, str. 54)

Další, čtvrté desetiletí, nebylo ve znamení velkých změn, ale ve světě se zrodilo několik dalších iniciativ a založených Camphillů. Dostal se až do Finska a postupně díky britskému páru z Camphillu v Ringwood také až do africké Botswany. V sedmdesátých letech se práce zaměřila více na adolescenty a dospívající, pro které bylo založeno několik míst ve Wales a ve Skotsku a pár let na to i v rodné zemi Karla Königa a jeho přátel, v Rakousku.

V roce 1970 byla v Ringwoodu a později i v Bottonu založena škola pro camphillskou eurytmii, která poskytovala kurz pro mladé budoucí terapeutky. V roce 1971 vydal Thomas Weihs knihu *Children in Need of Special Care*, která vyjadřovala hlavní principy terapeutické péče v Camphillech. Byla určena zejména rodičům, studentům, učitelům a dalším odborníkům a byla přeložena do několika světových jazyků. O pár let později byl publikován již druhý časopis o Camphillu, *Camphill Correspondence*.

Na konci tohoto čtvrtého desetiletí byl Camphill založen také ve Francii a v daleké Brazílii. Ve Francii se dokonce podařilo ujednat, že certifikát z camphillského semináře byl stejně hodnotný jako diplom ze speciální pedagogiky. (Pietzner, 1990, str. 55)

V pátém desetiletí hnutí, v osmdesátých letech, se další rozvoj práce týkal hlavně oblasti péče o starší lidi s postižením. Také je to období charakteristické pro zakládání městských camphillských komunit, vedle těch venkovských. Další vesničky vznikly v Minnesotě, ve Švédsku. V Soltane vznikla první vesnička pro mladé dospělé v Americe, což bylo dalším významným krokem v tomto regionu.

V roce 1983 zemřel Thomas Weihs. Po jeho smrti byla v Murtle Estate vybudována lékařská praxe pro camphillské děti i zaměstnance. V tomto období tam bylo zrenovováno mnoho budov tak, aby sloužily lépe aktuálním potřebám. Vedle zlepšování prostředí a obydlí vznikaly také další možnosti ve vzdělávání. Kromě semináře v léčebné pedagogice vznikly

semináře, které se zabývaly biodynamickým zemědělstvím, duševním zdravím a vytvářením komunit pro dospělé. (Pietzner, 1990, str. 55) (Jackson, 2006, stránky 30-31)

Toto období bylo také obdobím, kdy se kladl větší důraz na práci s lidmi s postižením v podobě nových vládních opatření. Byly měněny podmínky pro kvalifikaci zaměstnanců a také stanovena nová omezení, která platila pro dobrovolníky, kteří do Camphillů přicházeli ze zahraničí. Jako odpověď na tyto změny byly založeny asociace, které v těchto otázkách Camphilly zastupovaly.

Tím, že bylo hnutí celosvětově šířeno, vznikla také potřeba pro mezinárodní setkávání, které mělo umožnit, aby se členové rady pravidelně potkávali. První takové setkání se uskutečnilo v roce 1987 v Ringwoodu, kam přijelo 80 zástupců z různých zemí.

Konec osmdesátých let byl zároveň obdobím, kdy se Camphill musel nadobro rozloučit s mnohými zakladateli, kteří zemřeli. Byli to lidé, kteří dokázali jejich sen uskutečnit a nechali na dalších generacích odpovědnost za to, jak se v Camphillech bude dál žít a fungovat. Za svůj přínos v rámci vzdělávání a péče o lidi s postižením dostali významná ocenění. Tehdy bylo hnutí rozděleno do sedmi regionů – Skotsko, Anglie a Wales, Irsko, Skandinávie, Střední Evropa, Severní Amerika a Jižní Afrika. (Pietzner, 1990, str. 55)

Období devadesátých let minulého století se zejména ve Velké Británii neslo i nadále ve znamení nových opatření a regulací, které s sebou přinášely nové požadavky a jiný způsob kontroly jejich plnění. To vše mělo významný dopad na chod a atmosféru v Camphillech. Zdálo se, že jsou ohroženy tradiční principy, na kterých stojí a také to, jaký ojedinělý přístup v něm lidé s postižením nachází. Byl to čas strachu a nejistoty, který se vnášel do celého společenství. Byla to krize, která lidi v Camphillu znejistila v tom, co dělají. Kladli si otázky, jestli to, co dělají a budují, je smysluplné pro dobu, která nastává. Je zajímavé, že právě v tomto období vzniká myšlenka k založení prvního českého Camphillu.

Aby bylo možné Camphill dál budovat, bylo nutné znovu objevit odvahu a najít zpět důvěru v sebe navzájem a v hnutí, které bylo pochybnostmi na chvíli zatraceno. Musela nastat nová éra znovubudování, při které docházelo k přehodnocení stávajících hodnot a principů. Společné rozhovory camphillských zástupců přinesly nové vhledy do podstaty léčebné pedagogiky a uspořádání Camphillu a znovuoobjevená důvěra je vzchopila k hledání řešení s vládními orgány a dalšími odborníky ve vzájemném dialogu. (Jackson, 2006, str. 31)

Camphill toto období ustál. Výsledkem nadcházejících změn byl například požadavek na větší důraz na odbornou kvalifikaci těch, kteří se v rámci komunity podílí na péči o lidi s postižením. Většina jeho pracovníků (tzv. co-workerů) podstoupila Camphillem poskytovaný seminář, který měl platnost pouze pro Camphill, nikoli pro jiné organizace podobného

zaměření. Velkou změnu poté přinesl již zmíněný bakalářský program ve spolupráci s aberdeenskou univerzitou v roce 2003.

Další změnou, a zároveň reakcí na zvyšující se potřebu pracovníků Camphillu, byl způsob odměny jejich práce. Každý začal být za svou práci mzdově ohodnocen, aby měl možnost svobodně nakládat s penězi dle vlastního uvážení a potřeby jeho rodiny, nikoli podle společného uvážení a komunitního rozhodování.

Po těžším období v devadesátých letech přišel čas zklidnění a nové vlny pozitivního rozmachu hnutí. Avšak z prožitého období krize plyne další výzva do budoucna, která je zároveň nutností – je důležité vést konstruktivní dialog a spolupracovat s dalšími odborníky a místními úřady tak, aby o sobě dokázalo dobře informovat a předcházelo se tak nedorozuměním a nepochopením. (Jackson, 2006, str. 32)

Alice Křivdová ve své bakalářské práci (Křivdová, 2007, str. 28) zmiňuje nově vzniklý region v tzv. postkomunistických zemích. Camphilly vznikly také v Polsku, Estonsku a Rusku. I do České republiky se dostala myšlenka na jeho založení. V roce 1999 se blízko Terezína, na soutoku dvou řek, začala rodit nová camphillská komunita, o které se rozepíšu v další kapitole.

2.3 Principy a filozofie, ze kterých Camphill vznikal

Nosnou filozofií, ze které Camphill ke své existenci od začátku čerpá, je anthroposofie. Je to tzv. duchovní věda, kterou rozpracoval Rudolf Steiner, mimo jiné zakladatel první waldorfské školy. K jejímu pochopení, tak jak s ní Rudolf Steiner přicházel, je důležité uvědomit si okolnosti, které v době, kdy žil, světem vládly. Období první světové války a následně vědecky orientovaná akademická společnost, období, kdy vzrůstala váha materialisticky orientovaného pohledu na svět, v němž se kladl důraz na přírodními vědami popsatelnou skutečnost, která opomíjela spirituální pohled na svět. Rudolf Steiner chtěl tímto směrem vyvážit situaci a poskytnout odlišné porozumění života v jeho době. Jedná se o filozofický směr, který prolíná několik oblastí: medicínu, umění, architekturu, pedagogiku, speciální pedagogiku a sociální práci. Centrum všech antroposoficky orientovaných aktivit a organizací se nachází v Dornachu, ve Švýcarsku, nazývá se Goetheanum. Je to místo mezinárodních konferencí a kulturních událostí antroposofické společnosti.

Anthroposofie je postavena na křesťanských hodnotách, ale inspiraci čerpá také ve východní filozofii, v moderním pojetí karmy. Steiner se dívá na působení karmy skrze křesťanské hodnoty. Vykládá ji jako pokračující možnost a prostor k postupnému rozvoji svého potenciálu lidských kvalit – moudrosti, soucitu a lásky.

Pohledem anthroposofie, každá bytost sestává ze tří vzájemně propojených elementů – těla, duše a ducha. Tělo zde reprezentuje fyzičnost a genetiku, duše emoce, city, intelektuální

schopnosti a vědomí, a duch je přítomen v sebeurčení, důstojnosti, sebe uvědomění a rámci hodnot. Zatímco tělo a duše jsou povahou dočasného bytí v průběhu našeho života, duch povahy věčné, božské, něčím, co přesahuje čas a prostor, kde není důležitá rasa, národnost ani náboženství. Tyto tři elementy nesou čtvrtý *the individual human spirit*, což můžeme přeložit jako naši vlastní individualitu, která ve svém životě působí skrze již zmíněné kvality a bere na sebe konkrétní podobu těla, duše a ducha, které během svého životního růstu postupně integruje. (Jackson, 2006, str. 33)

Camphillské komunity čerpají z anthroposofie základní myšlenky, postoje a přístupy ve všech směrech, kterými se ubírají – v péči, medicíně i léčebné pedagogice.

Hlavní filozofie camphillského hnutí je obsažena ve třech pilířích, které zformuloval Karl König. Zde je jen nastíním. První pilíř se týká společného setkávání komunity při tzv. biblických večerech. Druhý pojednává o setkávání pracovníků v rámci tzv. konferencí o dítěti, které jsou zaměřené na konkrétní dítě a snaží se dojít společnou diskusí k vhodným terapeutickým postupům. A třetím pilířem je Steinerův Sociální zákon, který pojednává o principech spolupráce mezi lidmi a je určitou inspirací pro práci v Camphillu tak, aby to nebylo zištné pro jednotlivce, ale pro celou komunitu.

2.4 Současný pohled na Camphillské komunity ve světě

V roce 2020 slavil nejstarší Camphill (Skotsko) výročí 80 let. Zpočátku byl skromnou přátelskou organizací pro pár residentů, která ale v průběhu let přerostla v hnutí, které je nyní světově známé. Camphilly nyní čítají ke 120 komunitám skoro ve 30 zemích po celém světě. Vize překonat ve svém růstu hranice kulturní, jazykové i národnostní se naplnila. Nyní je můžeme najít například ve Skotsku, Anglii, Irsku, Wales, Jižní Africe, Německu, Nizozemsku, Spojených státech amerických, Švýcarsku, Norsku, Finsku, Botswaně, Rakousku, Francii, Brazílii, Švédsku, Kanadě, Polsku, Estonsku, Lotyšsku, Rusku, České republice, Maďarsku, Vietnamu a také další komunity, které jsou Camphillem inspirované, v Indii, Izraeli a Japonsku. (Richards, 2021, str. 28)

Camphillské komunity napříč světem pořádají pravidelné *International Dialogues* – mezinárodní dialogy. Lidé, kteří v nich pracují, se těchto konferencí mohou účastnit a být součástí diskuse o problémech, které zažívají anebo se nechat vzájemně inspirovat. Poslední takové setkání se odehrálo v roce 2020 ve městě Hermanus, v Jižní Africe a bohužel bylo ovlivněno celosvětovou pandemií Coronaviru.

2.5 Fungování Camphillské komunity

Camphill je místo, které se snaží lidem se zdravotním postižením nabídnout co nejvíce plnohodnotný život tak, aby byli plně integrováni do společenství, ve kterém žijí společně s lidmi, kteří jim pomáhají zvládat pro nás běžné každodenní věci. Daniela Dzvóníková ve své bakalářské práci (2017) pěkně vystihla: *„Jejich postižení je nečiní v lidské rovině méněcenné, pouze jejich život v jistém ohledu činí složitějším. Camphill a v něm utvářející se společenství je prostor, kde se mohou lidské kvality nezištnosti, empatie, porozumění a soucitu plně rozvinout v lidské ctnosti, které tak nejen drží tuto ideu, ale zároveň vnášejí do světa pocit, že tyto lidské hodnoty nejsou přežitkem (...) ale jsou to hodnoty, na kterých by se mělo stavět nejen v Camphillech (...)“* (s. 36)

Camphilly se většinou nacházejí na krásných místech blízko přírody, které už tak svým prostředím příznivě působí na lidi, které v nich žijí. Důležitou roli v nich hraje pravidelný rytmus, který do dne vnáší přehlednost v tom, co se děje a co se bude dít. Přesně daný harmonogram, ve kterém se zároveň občas také objevují změny podle situace a potřeb lidí, kteří se jím řídí, je na každodenním pořádku. Každý den se lidé z komunity účastní potřebných prací na zahradě, kolem domu a v dílnách. Další součástí každého dne je společně strávený čas a čas na různé terapeutické činnosti jako arteterapie, muzikoterapie, fyzioterapie, eurytmie atp. Kromě toho, že je důležitý harmonogram dne (i čas na kvalitní spánek), přirozenou součástí je zde také slavení svátků během roku, které pomáhají ke sladění s tím, co se děje kolem nás v přírodě.

V Camphillech žijí tzv. stálí obyvatelé, kteří jsou zodpovědní za péči o lidi se zdravotním postižením a celkové fungování komunity. Každá komunita sestává z jednoho či více domů, kde většinou bydlí „House Parents“, kteří pak dohlíží na chod domácnosti. Někdy jsou tito „rodiče domu“ lidé, kteří tam žijí jako rodina se svými dětmi, která se rozhodla zhostit takového úkolu na několik let svého života. Zvykem v mnoha zahraničních Camphillech je, že každý rok přijede skupina mladých dobrovolníků, tzv. co-workerů (spolupracovníků) z různých zemí, kteří se na chodu komunity také podílí. (Dzvóníková, 2017, stránky 36-38)

Daniela Dzvóníková (2017) píše: *„Terapeuti, zdejší obyvatelé i co-workeri v tomto společenství podporují usilování lidí se speciálními potřebami v rozvoji jejich soběstačnosti a sebeurčení. Žijí zde s ostatními lidmi v takové komunitě, která harmonicky kombinuje různé životní situace. Každý jednotlivec se může podílet na životě ve společenství způsobem, jaký je pro něj nejvíce přijatelný. V důsledku toho každý společenský organismus rozvíjí svou vlastní kulturní identitu, cíle a obecné klima. Vytváří se tak organismus, který se neustále utváří podle jedinečnosti jeho obyvatel.“* (s. 38)

3. Formy péče o osoby se zdravotním postižením v České republice a ve Skotsku

3.1 Situace v České republice

Podporu a péči poskytuje lidem se zdravotním postižením především vlastní rodina, pokud je to možné. Péče je mnohdy náročná a rodiny potřebují pomoc ostatních. Nabízí se proto státní, neziskové či charitativní organizace. Formy sociální péče se od roku 1989 hodně změnily. Do té doby byla hlavním řešením ústavní péče, která znamenala velké odcizení člověka se zdravotním postižením od většinové společnosti. Po roce 1989 začala sociální péče více dbát na individuální přístup, lepší kvalitu poskytovaných služeb a také začleňování těchto lidí do společnosti. Nejdůležitější proměnou podoby sociální péče bylo vydání zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, které celkově upravilo podmínky, za kterých se sociální služby poskytují tak, aby byla cílenější, kvalitnější a efektivnější. Stále je co vylepšovat, ale tento krok byl v oblasti sociální péče velmi důležitým pro další změny.

Sociální služby jsou definovány právě v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který vstoupil v platnost 1. 7. 2007. Zákon ukládá povinnost, aby byli jejich poskytovatelé vedeni v registru poskytovatelů sociálních služeb, který tak zároveň slouží jako seznam dostupných sociálních služeb na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí. Kvalitou poskytování sociálních služeb se zabývají Standardy kvality sociálních služeb, které slouží jako základní kritérium toho, jak mají být tyto služby poskytovány a také jako měřítko ke kontrolám jejich poskytování. Kontrola je prováděna inspekčními týmy pod krajskými úřady ve spolupráci s MPSV. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021)

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v § 3 je sociální služba vymezena jako: „(...) činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení“. Sociální služby se dle zákona dělí na služby sociálního poradenství, sociální prevence a sociální péče. Níže jsou uvedeny sociální služby vhodné pro osoby se speciálními potřebami (se zdravotním postižením), přehled je zpracován dle MPSV a vychází ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021)

Sociální poradenství

Základní sociální poradenství je dostupné při každé poskytované sociální službě. Je nabízeno osobám, které se nachází v problematické životní situaci, kterou nedovedou řešit svépomocí. Cílem je poskytnout jim podporu a pomoc v tom, aby se zorientovali v situaci a dostali informace, které vedou k možným řešením.

Služby sociální péče

Osobní asistence je placená sociální služba, která se odehrává v přirozeném sociálním prostředí uživatele. Jedná se o pomoc při běžných úkonech péče o sebe sama, při hygieně, úklidu a fungování domácnosti, při komunikaci s úřady, v neposlední řadě také jako zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.

Pečovatelská služba je placenou službou, může být ambulantní nebo terénní. Je poskytovaná v organizacích sociálních služeb, ale také přímo doma. Jde o pomoc při základní péči o sebe sama, při hygieně, úklidu a fungování domácnosti či zprostředkování stravy.

Podpora samostatného bydlení je placená sociální služba poskytovaná přímo v domácnosti uživatele. Poskytuje pomoc v domácnosti, její součástí jsou také výchovné a vzdělávací aktivity, podpora v komunikaci s úřady a někdy také terapeutické činnosti.

Odlehčovací služby jsou placené a mohou být pobytového, ambulantního či terénního charakteru. Účelem je sprostředkovat osobám, jež se starají o své blízké, odpočinek a poskytnout jim úlevu od náročné péče. Jde o pomoc v péči o sebe sama, pomoc při hygieně, poskytnutí stravy a ubytování, kontakt se společenským prostředím a také terapeutické činnosti.

Centra denních služeb poskytují za úhradu ambulantní péči mimo jiné pro lidi se zdravotním postižením, u nichž je potřeba pomoc či podpora jiné osoby. Záměrem je poskytnout výchovné, vzdělávací aktivizační činnosti, které posílí soběstačnost osob, jež jsou ohroženy sociálním vyloučením. Mimo jiné jde také o pomoc při péči o sebe sama, při hygieně, poskytnutí stravy a také umožňuje terapeutické činnosti.

Denní a týdenní stacionáře poskytují za úhradu péči mimo jiné pro lidi se zdravotním postižením, u nichž je potřeba pomoc či podpora jiné osoby. Plní stejný účel, s tím rozdílem, že denní stacionáře poskytují pouze ambulantní službu, kdežto týdenní stacionáře také službu pobytovou. Záměrem je poskytnout výchovné, vzdělávací aktivizační činnosti a sprostředkovat společenský kontakt s ostatními. Mimo jiné jde také o pomoc při péči o sebe sama, při hygieně, poskytnutí stravy a také umožňuje terapeutické činnosti.

Domovy pro osoby se zdravotním postižením jsou hrazené služby, které jsou poskytovány dlouhodobě. Jsou přímo určeny pro osoby se zdravotním postižením, které potřebují péči o sebe sama pravidelnou podporu a pomoc jiné osoby. Kromě pobytu služba

zajišťuje také stravu a pomáhá při hygieně, zprostředkovává výchovné a vzdělávací aktivizační činnosti a sociálně terapeutické činnosti.

Chráněné bydlení je hlavně pobytová služba, je placená. Bydlení je zprostředkováno buďto ve skupině nebo individuálně. Kromě pobytu služba také zajišťuje stravu, pomoc v domácnosti, výchovné a vzdělávací aktivizační činnosti a sociálně terapeutické činnosti.

Služby sociální prevence

Raná péče je především terénní služba, někdy také ambulantní. Je poskytována rodinám se zdravotně ohroženými či postiženými dětmi do věku 7 let. Cílem je podpořit dítě ve vývoji s ohledem na jeho obtíže a potřeby a poskytnout podporu rodině v péči o dítě. Jde o výchovné, vzdělávací aktivizační činnosti a sociálně terapeutické činnosti. Služba není hrazena uživateli.

Sociálně aktivizační služby jsou především ambulantní, ale i terénní služby, bez úhrady. Zprostředkovává společenské kontakty a využívá terapeutických činností.

Sociálně terapeutické dílny jsou placené služby pro OZP, které nejsou soběstačné v tom, aby se uplatnily na otevřeném ani chráněném trhu práce. Takové dílny nabízejí tzv. pracovní terapii, kde se uživatelé učí pracovními návykům v klidném prostředí. Tato služba také poskytuje podporu v péči o sebe sama, při hygieně, zajišťuje stravu a zprostředkovává vhodné podmínky pro nácvik základních dovedností, které pak vedou k lepšímu sociálnímu začlenění.

Sociální rehabilitace může být součástí terénních, ale také pobytových služeb. Hlavním cílem je podporovat uživatele k co největší samostatnosti a soběstačnosti pomocí nácviků základních dovedností v péči o vlastní osobu a také učení se pravidelným pracovními návykům. Uživatelům mimo jiné zprostředkovává kontakt se společenským prostředím. Tato služba také poskytuje podporu při hygieně a zajišťuje stravu. V rámci pobytové služby jde o ubytování v centrech sociálně rehabilitačních služeb. Je to placená služba.

Zařazení Camphillu na soutoku, z. s. do systému sociálních služeb

Chceme-li zařadit Camphill na soutoku, z. s. do systému poskytovaných sociálních služeb, jedná se o sociální službu chráněného bydlení a zároveň je vedle toho ještě poskytována služba centra denních služeb, které jsou poskytovány jak uživatelům ChB, tak jsou také nabídnuty osobám se speciálními potřebami z okolí – Terezín, Litoměřice. Službu ChB využívá momentálně 7 uživatelů a CDS dohromady 10 uživatelů.

3.2 Situace ve Skotsku

V posledním desetiletí prošla sociální péče ve Skotsku významnými změnami, co se týče strategie přístupu k poskytování sociálních služeb pro dospělé. Došlo zejména k většímu

propojení mezi zdravotní a sociální péčí, v rámci toho vznikla tzv. IJB *Integration Joint Board*, což je název pro orgány zřízené pro spolupráci zdravotní rady a místních orgánů za účelem zkvalitnění poskytovaných služeb péče. Skotská vláda je zodpovědná za celkovou strategii v poskytování sociální péče a k tomu za příslušnou legislativu, která ukládá podmínky, dle kterých se sociální služby poskytují. Místní úřady pak mají zákonnou povinnost poskytovat sociální služby dle nařízení vlády, která jejich činnost také pravidelně kontroluje. Při realizaci služeb sociální péče spolupracují s NHS *National Health Service* – národní zdravotní službou skrze zmíněné IJB. (The BritishMedical Association, 2021)

Sociální péče je dle webových stránek Skotské vlády definována takto:

„Social care means all forms of personal and practical support for children, young people and adults who need extra support. It describes services and other types of help, including care homes and supporting unpaid carers to help them continue in their caring role. “

V roce 2010 byly zřízeny orgány kontroly nad poskytovanou sociální péčí *Care Inspectorate*, nad zdravotní péčí *Health Improvement Scotland*. (The Scottish Government, 2021) V roce 2017 byly vytvořeny *Health and Social Care Standards*, které by měly být zárukou toho, aby se každému, kdo péči potřebuje, dostala kvalitní sociální a zdravotní péče dle jeho potřeb a vlastní participace na rozhodování ohledně péče a volených přístupů, ať už se jedná o péči v nemocnicích, domech poskytujících péči či péči poskytovanou přímo v místě domova. (tamtéž)

Nejdůležitější funkci v obstarání sociální péče mají oddělení sociální péče pod místními orgány, tzv. *Local Council's Social Care Department*, které nejdříve posoudí potřeby dané osoby a poté pomáhají zprostředkovat odpovídající sociální péči. Tento proces, který vede k plánování potřebné péče, se nazývá *Self-directed Support* a je pod záštitou skotské vlády. Znamená to, že lidé, kteří mají nárok na podporu sociální péče, mohou získat přehled a kontrolu nad tím, jakým způsobem služby dostávají, přístup k sociálním službám je tímto personalizovaný. (Care Information Scotland, 2021)

Zařazení Camphillu Cairnlee House do systému sociálních služeb

Cairnlee House patří pod komplex několika Camphillů, který se nazývá *Camphill School Aberdeen* (CSA). Tato organizace je registrovanou charitou, která je zaměřena na péči o lidi se zdravotním postižením. Spadá pod místní úřad Aberdeen City, který vynakládá finanční prostředky na to, aby bylo postaráno o tyto obyvatele Aberdeenu a okolí. Prostředky jsou poskytovány CSA jako organizaci, která příchozí uživatele jejich služby rozdělí do camphillských komunit dle zaměření na cílovou skupinu, a ty potom poskytují veškerou péči, ubytování a stravu dle individuálních potřeb.

4. Iniciativy pro vznik Camphillů v České republice

4.1 Camphill na soutoku z. s. jako 1. Camphill v České republice

Camphill na soutoku, z. s. je jediným takovým zařízením v celé České republice. Nachází se ve vsi České Kopisty, nedaleko u soutoku řeky Labe a Ohře. Jedná se o registrované poskytovatele sociálních služeb, konkrétně chráněného bydlení (ChB) a centra denních služeb. Vedle Camphillu stojí ještě druhá spřátelená organizace Svobodný statek na soutoku, o. p. s.

4.1.1 Historie fungování po současnost

Impuls k založení prvního českého Camphillu se sem přenesl z Norska díky zakladateli Petru Nejtkovi. V sedmdesátých letech emigroval do Norska a poznal ideu a fungování tamního Camphillu ve Vidaråsenu. Na jeho činnosti se pan Nejtek začal aktivně podílet a postupně se mu to zalíbilo natolik, že se rozhodl iniciovat vznik Camphillu v České republice. V roce 1989, po revoluci, kdy se v ČR udály významné politické změny, se Petr Nejtek zajímal o rozvoj ekologického zemědělství a více se zaobíral nápadem k založení Camphillu. Prakticky k tomu velmi přispěla skutečnost, že byly jeho rodině v roce 1990 navráceny pozemky v Českých Kopistech, které si dokázal představit jako možné prostory. V roce 1998 byla na toto téma uspořádána schůze lidí, kteří působili v norském Camphillu a českých kolegů, kteří měli s chodem Camphillu zkušenosti ze zahraničí. Všichni se nakonec shodli, že místo v Českých Kopistech je pro účel založení camphillské komunity vhodné, a tak o rok později vzniklo občanské sdružení Camphill České Kopisty.

V roce 2000 se za pomoci finančních darů norského Camphillu odkoupil celý statek a následně také dvůr, na pomoc s celým procesem předělávání budov přijel Petr Nejtek a aktivně celé dění řídil. Protože byla zapotřebí velká rekonstrukce budovy, začala dlouhá a náročná cesta k získání dalších financí z grantů a nadací, aby mohly započít opravy v celém areálu.

V roce 2001 byl vytvořen plán na první opravy, ale rok na to zaplavily Camphill povodně. Voda zaplavila první patro budovy. Opravy naštěstí začaly v druhém patře, tudíž škody nebyly pro jeho existenci zničující. Naopak, v jistém smyslu povodně „pomohly“ získat finance a publicitu. Finance z pojištění pokryly část nutně vynaložených prostředků a díky povodním vzrostlo také povědomí o Camphillu, díky kterému přicházely finanční a materiální dary na podporu obnovy celého objektu. Na druhou stranu, poškození budov a jejich okolí bylo velmi rozsáhlé a na nápravě škod po povodních bylo potřeba mnoho úsilí a dobrovolníků. Následující roky byly ve znamení velkých oprav a rekonstrukcí. V roce 2003 přišla první rodina, původem z Norska, a po roce ji vystřídal česko-finský pár.

V roce 2004 byla zahájena poskytovaná služba chráněného bydlení, spuštěn provoz chráněné dílny (textilní) a tím bylo otevřeno centrum denních služeb (CDS), kam docházely zatím dvě dívky. V tom samém roce byla pořízena první zvířata a zakoupeno pole pro vlastní zemědělskou činnost. Pole je velké 10 ha a nachází se ve velmi úrodné oblasti Polabí, což hraje velmi důležitou roli v rámci zemědělské činnosti a produkce zeleniny.

V roce 2005 bylo konečně připravené bydlení a nastoupil nejdříve první stálý uživatel. O pár měsíců poté další dva, k nim dohromady pět pracovníků a jedna muzikoterapeutka, která dojížděla 1x týdně. Vedle stálých uživatelů, kteří tam bydleli, docházeli do Camphillu v rámci CDS další čtyři uživatelé. (Křivdová, 2007) (Výroční zpráva, 2010)

V roce 2004-2006 v Camphillu působil v oblasti rozvoje eko-zemědělské činnosti na poli zkušený zemědělec Radomil Hradil, který pomohl s veškerým nastavením zemědělské práce. Biozelenina je pěstována jednak pro vlastní potřebu, ale také na prodej pro velkoodběratele a prodejny zdravé výživy, čímž Camphill díky vlastní činnosti získával nějaké další finanční prostředky. (Výroční zpráva, 2010)

V roce 2007 byl zakoupen další statek. V tomto roce také vstoupil v platnost nový zákon týkající se sociálních služeb a Camphill byl registrován jako poskytovatel sociálních služeb.

V roce 2009 se pracovníci Camphillu v Českých Kopistech poprvé účastnili Camphill Fóra, mezinárodního setkání zástupců camphillských komunit, které se konalo v Maďarsku. V tom samém roce se tam také nastěhovala rodina Lenhartových, která se ujala rolí rodičů domu a také rodina Brzákových. Lenhartovi se rozrostli o další děti a žijí tam dodnes.

V roce 2010 proběhly v českém Camphillu první dva mezinárodní workcampy, kterých se zúčastnilo mnoho mladých lidí z různých zemí. (Výroční zpráva, 2010)

V roce 2011 se naplnila kapacita chráněného bydlení, která vzrostla o tři další uživatele na maximální kapacitu sedm uživatelů. Ekozemědělství se začalo velmi dařit, odbyt zeleniny byl směřován do Prahy a Ústeckého kraje a začalo se obchodovat i v Drážďanech formou bedýnkového systému. Camphill se účastnil několika biojarmarků. Na poli proběhlo také sázení stromů s cílem vytvořit certifikovaný biosad. Stavební práce v objektech Camphillu opět pokročily díky úspěšně dokončeným investičním projektům. Kontakty s ostatními Camphilly se uskutečnily formou setkávání se v rámci Camphill Fóra na jaře ve Švýcarsku a na podzim poprvé v Českých Kopistech. Při té příležitosti byl Camphill České Kopisty oficiálně přijat jako člen camphillského hnutí a stejně tak i součástí jeho platformy pro Střední Evropu. V rámci plnění standardů kvality sociálních služeb proběhlo také školení k efektivnějšímu způsobu individuálního plánování. Několik pracovníků si také začalo zvyšovat svou kvalifikaci. Tento rok byl plodný i co se týče návštěv dobrovolníků ze zahraničí, proběhly celkem 3 mezinárodní workcampy ve spolupráci s Inex-SDA a Global leadership Program. Do Camphillu přijelo

pomocť přes 100 dobrovolníků z celého světa. Celý rok zde pomáhala také dobrovolnice z Německa. (Výroční zpráva, 2011)

V roce 2012 se udály velké změny v organizaci zemědělství. Do té doby patřilo středisko zemědělství pod Camphill. Byla založena obecně prospěšná společnost, aby na sebe převzala provozování zemědělství, jehož působnost se rozlohou i narůstající potřebou obhospodařování zvětšila a bylo potřeba zemědělství od Camphillu právně a finančně oddělit. Dalším důvodem k tomuto kroku byl také požadavek evropských grantů, které poskytují některé grantové programy jen pro o. p. s. Zemědělství se tedy osamostatnilo v rámci přidružené organizace Svobodný statek na soutoku o. p. s. (Lenhart, 2012) V provozu byly keramická terapeutická dílna, arteterapeutické malování a textilní dílna a v procesu byly také v rámci stavebních prací další investiční projekty. V tomto roce proběhly 4 mezinárodní workcampy, které navštívilo dohromady více než 60 lidí ze všech koutů světa. Uskutečnila se další 2 mezinárodní setkání v Německu, jichž byl Camphill na soutoku součástí. Probíhala další interní školení v rámci SQSS. Také byly dále rozvíjeny obsahy individuálních plánů pro uživatele a další pracovníci si rozšiřovali své vzdělání. V tomto roce nastala finanční nouze, kdy příjmy z obvyklých zdrojů nepokryly ani náklady na provoz, Camphill byl v dluhu. (Výroční zpráva, 2012)

V roce 2013 se událo mnoho nového. Začaly vedle sebe fungovat dvě organizace místo předchozí jedné. Započala činnost Svobodného statku na soutoku o. p. s. Z Camphillu odešla jedna ze dvou stávajících rodin, rodina Brzákových. Keramická dílna přestala fungovat kvůli odstoupení tehdejší arteterapeutky. Přišly další povodně, po kterých bylo nutné sanovat a rekonstruovat všechny objekty. (Výroční zpráva, 2013)

V roce 2014 se zástupci Camphillu velmi snažili o transformaci organizace do o. p. s., bohužel jim to však kvůli (dle jejich slov) nezvládnutelným organizačním požadavkům ze strany registračního soudu nebylo umožněno. (Výroční zpráva, 2014) Nakonec se rozhodli zvolit alternativu a stali se zapsaným spolkem, spolu s tím se v roce 2015 Camphill České Kopisty přejmenoval na Camphill na soutoku. Vznikl nový řídicí orgán Kruh nositelů, v němž jsou zástupci lidí, kteří zde pracují a nesou zodpovědnosti za určité oblasti činnosti a zároveň mají celistvý přehled o organizaci.

V roce 2015 byl spuštěn provoz nové svíčkařské dílny, jejíž technologie a výrobní proces byly darem z původní dílny Ignis od manželů Šilarových. S tím přišla i velká práce od nastavení nového výrobního programu, přes organizaci práce, prezentaci vlastní činnosti, založení e-shopu, až po shánění dodavatelů i odběratelů. Výsledkem je stále fungující svíčkařská dílna, která má vždy velmi napilno před Velikonocemi a Vánoci, kdy je po svíčkovém zboží největší poptávka. Symbolicky je otevření svíčkařské dílny velmi silné,

protože již na samém začátku založení prvního Camphillu ve Skotsku měl Karl König představu Camphillu jako *Candle on the Hill* – svíci na kopci, která představuje naději pro plnohodnotný život lidí s postižením. (Výroční zpráva, 2015)

V roce 2016 bylo možné díky dotacím z Úřadu práce do aktivit Camphillu zapojit více lidí. Do dílen, obstarávání půdy a dalších činností, bylo přiděleno více pracovní síly a taky se dařilo i oběma dílnám, textilní i svíčkařské. Byť se svíčkařská dílna potýkala s nárůstem cen za včelí vosk, dokázala situaci ustát a začala pro dětskou veřejnost připravovat také ekovýchové programy o včelách. Rok 2016 byl také plodný na různá nedorozumění a z toho vzešlo jasnější rozdělení kompetencí a s tím spojených odpovědností. (Výroční zpráva, 2016)

V roce 2017 vznikla v Camphillu škoda v podobě požáru, který způsobil jeden z uživatelů. Naštěstí se nikomu nic vážného nestalo a ztráta se projevila pouze materiálně. Opravy na budově trvaly půl roku. V rámci vnitřního uspořádání personálního obsazení jednotlivých pozic se událo několik změn, proto bylo další výzvou jednotlivé role více stabilizovat. (Výroční zpráva, 2017)

V roce 2018 byla kolaudace všech prostor dotčených požárem. Proběhly i další opravy a úpravy prostor a zvelebil se hlavně společný prostor sálu. Začalo se více systematicky dbát na péči o zvířata, která se stala každodenní součástí programu. Cns hostil další zahraniční Camphilly v rámci mezinárodního setkání Camphill Fórum. (Výroční zpráva, 2018)

Rok 2019 byl dvacátým rokem existence Camphillu v ČR. Činnosti se stále zlepšovaly, organizace se tříbila, dolad'ovalo se, co je potřeba. Na zahradě došlo k začátku výstavby kaple, stavěné s prvky inspirovanými tvary prvního Goetheana. Začal se postupně realizovat projekt Zpracovna, který je určen ke zpracování vypěstovaných plodin. Přibyla také možnost, že si na zahradě pár uživatelů, kteří o to mají zájem, obstarávají vlastní záhonek a nesou za něj určitou odpovědnost. V rámci vzdělávání proběhlo několik návštěv ze zahraničí i do zahraničí. V rámci Cns se začalo také systematictěji pracovat na konceptu nástrojů plánování zaměřeném na člověka pod organizací Quip. Nastala také menší obměna v personálním obsazení. I nadále se pracovalo na aktualizaci stanov a započala práce na vyjasnění vize spolku.

V poslední vydané výroční zprávě z roku 2019 jsou následující informace o počtech zaměstnaných a uživatelů. Počet spolupracovníků ve spolku, tudíž v obou nabízených službách, je 16 při 10 plných úvazcích. Počet uživatelů je ve službě chráněného bydlení při maximální kapacitě 7. V centru denních služeb je dohromady 10 uživatelů – 7 z nich jsou zároveň i uživateli ChB, 3 další dojíždí z okolí pouze do CDS. (Výroční zpráva, 2019)

4.1.2 Každodenní fungování, rytmus dne

Camphill na soutoku poskytuje dvě sociální služby – ChB a CDS. Uživatelé chráněného bydlení vstávají v rozmezí 7:15 - 7:45 hodin. V 7:45 jsou uživatelé ChB doprovázeni do CDS,

kde pracovníci z ChB kolegům z CDS předají zprávy o uživatelích. Od 7:45 do 8:15 je snídane a úklid po snídani. Od 8:15 je tzv. ranní kruh, který slouží ke společnému naladění a přípravě do dne. Domlouvá se program dne, upřesňují se případné změny. Od 8:30 do 10:30 probíhá první blok aktivizačních činností CDS. Od 10:30 do 11:00 je čajová pauza a následuje druhý dvouhodinový blok aktivizačních činností. Od 13:00 je oběd a úklid kuchyně. Poté mají uživatelé krátký odpolední klid. Ve 14:30 je krátká svačina. V 15 hodin následuje poslední dvouhodinový blok aktivizačních činností. Od 18 hodin je večere, poté proběhne zhodnocení uplynulého dne a večerní společné čtení. Po večeri končí služba CDS a pod službou ChB následuje dvouhodinové volno, kdy si uživatel vybere společnou či individuální činnost dle zájmu a nálady. Od 21:00 je tzv. noční ohleduplnost, uživatelé si např. čtou, provádějí večerní hygienu. Ve 22:00 nastává noční klid.

V pátek se program u klientů ChB liší. Místo prvního pracovního bloku se uklízí, v 10:30 je svačina a potom se všichni zapojují do přípravy společného oběda nebo pracují na pracích ve dvoře. Ve 13:00 je oběd, poté odpolední volno. Páteční večery se někdy promítá film. Uživatelé, kteří jsou zapsáni jen ve službě CDS mají běžný dopolední program nebo se podílí na úklidu společných místností CDS. Odpoledne je pro ně též volnější.

O víkendu je program odpočinkovější, není nastaven přesný čas pro vstávání, vstává se dle předchozí domluvy z pátku. Je snídane a ranní kruh, když se tak podaří. Náplň dne je dle páteční domluvy. Může to být výlet či jiná akce (kino, výstavy, jarmarky) nebo také poklidný víkend v domě. Oběd může být na přání uživatelů. Odpoledne probíhá též na základě předchozí domluvy nebo je osobní volno. V sobotu po večeri následuje tzv. biblický večer. Po dobu večera se vzpomíná na uplynulý týden, sdílí se zážitky. Poté se přečte kus z bible a může být diskuse nad přečteným tématem. Následuje krátká modlitba. Potom se uklidí stoly, domluví se nedělní program a probíhá příprava na dobrou noc. Neděle je v podobném režimu jako sobota až na to, že se nekoná biblický večer. Program probíhá dle sobotní domluvy.

Uživatelé z CDS přicházejí na společnou snídani, kterou začínají den v Camphillu, setkají se tam společně užiteli ChB, se kterými den tráví. Poté následuje stejný program, který je popsán výše a po večeri uživatelé zapsaní pouze ve službě CDS odcházejí. Služba CDS je po předchozí domluvě poskytována i o svátcích, které připadají na pracovní den a také o víkendech s omezenou nabídkou denních aktivit. (R3, 2020) (Chráněné bydlení, popis poskytované soc. služby) (Centrum denních služeb, popis poskytované soc. služby)

Chráněné bydlení poskytuje uživatelům prostor žít v rodinné atmosféře v rámci komunity, kde spolu žijí „lidé s běžnými i speciálními potřebami“ (tak je to vyjádřeno i v popisu sociální služby ChB samotnou organizací). Všichni spolu bydlí v jednom domě, každý z uživatelů ve svém pokoji či na pokoji, který sdílí s druhým uživatelem služby. Společně jsou

všichni členové jedné domácnosti, o kterou pečují a která je jim zároveň bezpečným prostředím pro život. Cílem služby je podporovat každého uživatele: „(...) v rozvoji jeho vlastní, lidské jedinečnosti, posilovat jeho samostatnost, zodpovědnost a schopnost rozhodovat, aby se stal co nejméně závislý na poskytované službě a rozvíjel své schopnosti...“ Každý uživatel této služby má individuální plán vypracovaný sociálním pracovníkem z ChB a také má svého tzv. „důvěrníka“, což je místní označení pro člověka, pracovníka Camphillu, který je danému uživateli nejbližší, má o něm největší přehled, je mu k dispozici, kdyby se cokoli dělo a má na starost monitorovat události kolem uživatele tak, aby bylo vše v pořádku. (Chráněné bydlení, popis poskytované soc. služby)

V rámci CDS mají aktuálně svíčkařskou dílnu, ostatní dílny již nefungují, nebylo možné je dále udržovat. Důležitou součástí jsou zemědělské aktivity na poli, práce na zahradě a také umělecké aktivizační činnosti. Kromě toho pak také sportovní aktivity, výlety, společenské hry, zpěv a muzika, příprava jídla v kuchyni dle předem daných služeb, úklid a trávení volného času. (Centrum denních služeb, popis poskytované soc. služby)

4.2 Pozice sociálního pracovníka v Camphillu na soutoku, z. s.

Sociální pracovník má v Camphillu své důležité místo v obou sociálních službách, v každé sociální službě je zaměstnán jeden sociální pracovník. Zde je popsána náplň práce sociálního pracovníka při sociální službě chráněného bydlení.

Svou funkci vykonává v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Podílí se na několika důležitých úkolech, kterými jsou:

- Vyhledávání nových uživatelů služby ChB a CDS
- Komunikace se zástupci jiných sociálních služeb, udržování kontaktů
- Komunikace se stážisty, dobrovolníky, návštěvami
- Prezentace činností sociálních služeb, organizace PR
- Zaškolování nových zaměstnanců, předávání informací
- Poskytování asistence a konzultace ostatním pracovníkům sociální služby
- Vedení společných porad (komunikace informací ohledně uživatelů spolupracovníkům), evidence zápisů z porad
- Odpovědnost za organizaci práce se SQSS (vypracování a aktualizace dokumentů v rámci SQSS)
- Evidence činností v rámci sociálních služeb, vedení tzv. „knihy zápisů“ (včetně absence)

- Dohled nad pracovními postupy, zápis pracovních úkonů, které souvisejí s podporou uživatelů
- Komunikace mezi CDS a ChB, konzultace, předávání informací ohledně uživatelů
- Účast na supervizích
- Další vzdělávání v oboru (semináře, kurzy – o kterých poté referuje spolupracovníkům), další vzdělávání v rámci antroposofického směřování

Také se podílí na přímé péči o uživatele, má na starosti:

- Vedení prvních konzultací se zájemci o sociální služby
- Příjem nových uživatelů, podpis smlouvy, seznámení s prostředím, domovním řádem
- Vedení osobních složek uživatelů, evidence dalších dokumentů (stížnosti, smlouvy atp.), vypracování individuálních plánů
- Zjišťování zpětné vazby, řešení stížností
- Zajišťování nácviku dovedností ve skupině i individuálně
- Dohled nad pravidelným podáváním léků (u uživatelů, kteří jsou medikováni)
- Doprovod uživatelů k rodinám, lékaři atp.
- Poskytování základního sociálního poradenství, zprostředkování odborného poradenství je-li potřeba
- Ošetřování zranění, vedení „knihy ošetření“
- Ukončování pobytu uživatelů, asistence při hledání následné péče (příloha k pracovní smlouvě) (R4, 2020, stránky 1,2)

4.3 Další iniciativy pro vznik Camphillu v České republice

Z provedených rozhovorů s pracovníky Camphillu na soutoku nevyšlo najevo, že by byla známa nějaká iniciativa lidí, kteří vážně přemýšlí o založení dalšího Camphillu v České republice či na Slovensku. Provedla jsem jednoduchou anketu a rozeslala ji přátelům waldorfských škol a Camphillu na soutoku. Cílem bylo oslovit více lidí, kteří by mohli vědět, zda se něco takového reálně chystá. Byl to krátký dílčí průzkum, který je pouze doplňkem k mé informovanosti na toto téma. Dohromady na anketu odpovědělo 83 lidí, ale všechny odpovědi byly stejné. Nikdo nezná konkrétní skupinu lidí, která by vážně plánovala založení dalšího Camphillu na našem území.

5. Metodologie výzkumné části práce

Představení výzkumného projektu: Srovnání fungování Camphillu ve Skotsku a v České republice dle předem stanovených kritérií

5.1 Oblast výzkumného projektu, cíle práce

Výzkum se zabývá srovnáním fungování Camphillu ve Skotsku, konkrétně Cairnlee House community blízko Aberdeenu a Camphillu v České republice, v Českých Kopistech.

Hlavní výzkumná otázka:

HVO: V čem a jak se od sebe liší nebo si je podobné fungování českého Camphillu na soutoku a skotského Camphillu Cairnlee House?

Vedlejší výzkumné otázky vycházejí z oblastí, ve kterých bude problematika zkoumána:

VVO1: Jaké jsou odlišnosti či podobnosti v ukotvení a řízení organizace v systému sociálních služeb pro OZP daných zemí?

VVO2: Jak se organizace liší nebo si jsou podobné ve způsobu financování sociálních služeb?

VVO3: Jaká je cílová skupina a spektrum nabízených služeb v obou organizacích?

VVO4: Jak vypadá návaznost na další typy služeb u obou Camphillů?

VVO5: Jak vypadá model personálního zajištění v obou organizacích?

VVO6: Jak vypadá vnitřní řád obou organizací? Jakým způsobem se kolegové scházejí?

VVO7: Jak vypadá spolupráce s dobrovolníky v obou organizacích?

VVO8: Jak vypadá spolupráce s rodinami veřejností v obou organizacích?

VVO9: Jak vypadá další péče o uživatele, jakou roli tam hraje důvěrník/key co-worker?

VVO10: Jaké jsou odlišnosti nebo podobnosti v běžném harmonogramu dne?

Účel výzkumu:

Bude provedena komparativní kvalitativní analýza organizací Camphill v České republice (konkrétně Camphill na soutoku, z. s.) a ve Skotsku (konkrétně Cairnlee House) pomocí předem stanovených kategorií. Důraz bude kladen na pozorování odlišností i společných znaků ve fungování těchto organizací.

5.2 Design výzkumného projektu

V empirické části se opírám o kvalitativní metody výzkumu. Strauss & Corbinová definují kvalitativní výzkum jako „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace*“ (Strauss & Corbinová, 1999, str. 10). Naproti tomu americký akademik Creswell popisuje, co je kvalitativní výzkum poněkud

obširněji jako „(...) *proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ (Hendl, 2012, str. 48)

Kvalitativní výzkum jsem volila proto, abych si rozšířila pole možných informačních zdrojů, které mohu ve své práci použít ke srovnání obou organizací. Sběr dat je zaměřen na předem specifikované okruhy, které jsou více popsány v kapitole č. 5.5.1., které se odvíjí od vedlejších výzkumných otázek.

5.3 Procedura sběru dat

V této kapitole je blíže uvedeno, jak probíhala práce na výzkumném projektu dle jednotlivých oblastí výzkumu a metod získávání dat.

5.3.1 Role výzkumníka ve vztahu k organizacím

V kvalitativně zaměřených výzkumech je hlavním zprostředkovatelem k získání dat sám autor výzkumu, který do výzkumu přináší část sebe tím, jak vstupuje do vztahu se zkoumanými subjekty. (Hendl, 2012, str. 156) Byla jsem výzkumníkem v terénu v obou organizacích a v každé z nich jsem zaujímala odlišné postavení. Bylo to dáno tím, že Camphill ve Skotsku znám dobře, sama jsem tam rok žila, a tak mám k zaměstnancům i uživatelům organizace přátelský vztah. V Camphillu v Českých Kopistech jsem strávila den návštěvou, seznamováním se s organizací, se zaměstnanci i uživateli. Velmi rychle jsem se tam cítila podobně jako v tom skotském prostředí, které bylo příjemné, panovala tam přátelská atmosféra a potkala jsem velmi vstřícné lidi. Jsem si vědoma toho, že ke skotskému Camphillu Cairnlee House mám bližší vztah, ale v rámci tohoto výzkumu to nehraje roli, protože předmětem mé práce není organizace hodnotit, ale provést komparativní analýzu podloženou daty, které budou ukazateli toho, jak organizace fungují v různých oblastech.

5.3.2 Metody sběru dat

V této bakalářské práci byly pro výzkum použity následující metody:

- 1) **Pozorování**
- 2) **Dotazování – rozhovory**
- 3) **Studium dokumentů**

Uvedené metody jsem volila tak, aby bylo možné provést komparaci dvou organizací z více dostupných materiálů. Zvolené metody mají pružně reagovat na možnosti získání dat jednotlivě z každé organizace dle dostupných možností. Ke každé z organizací jsem přistupovala odlišným způsobem a volila jiné metody sběru dat. Jsem si vědoma toho, že

takovým způsobem může dojít ke zkreslení informací kvůli odlišné dostupnosti získávání dat a budu to dále reflektovat.

Triangulace

Pojem triangulace v kvalitativním výzkumu znamená mísení různých metod, kterými zkoumáme výzkumné objekty. (Hendl, 2012, str. 147) Ve své práci jsem použila 3 metody, které jsou níže detailněji popsány.

5.3.2.1 Zúčastněné pozorování

Co se týče pozorování, v obou případech se jednalo o tzv. zúčastněné pozorování. Metoda zúčastněného pozorování je jedna z nejzákladnějších metod kvalitativního výzkumu. Hendl píše, že: „(...) pozorovatel nefunguje jako pasivní registrátor dat, který stojí mimo předmětovou oblast, nýbrž se nám sám účastní dění v sociální situaci, v níž se předmět výzkumu projevuje. Je v osobním vztahu s pozorovanými, sbírá data, zatímco se účastní přirozeně se vyvíjejících životních situací (...) V průběhu zúčastněného pozorování používáme podle potřeby a možnosti všechny dostupné prostředky pro získání dat: různé typy rozhovoru, deníky členů skupiny, audio a videonahrávky atd.“ (Hendl, 2012, str. 193)

Rozdíl byl v době strávené na pracovištích. Ve skotském Camphillu Cairnlee House jsem byla v roce 2016 rok dobrovolník v péči o lidi se specifickými potřebami a poté jsem zde absolvovala ještě dvě letní třítydenní stáže v roce 2017 a 2018. V českém Camphillu jsem strávila 1. července 2020 pouze jeden celý den.

5.3.2.2 Dotazování

Z důvodu jiné doby strávené v obou organizacích, viz předchozí kapitola, jsem volila provedení rozhovorů pouze v českém Camphillu, o kterém jsem měla mnohem méně informací a bylo potřeba se ve fungování organizace tímto způsobem lépe zorientovat. Tím, že je mi prostředí Camphillů známé, vcelku rychle jsem se v prostředí zorientovala a pozorovala, jak a v čem se chod tamní komunity liší od té skotské. U skotského Camphillu stačila k účelu tohoto výzkumu vlastní zkušenost a doplnění informací skrze osobní korespondenci se zaměstnanci Cairnlee House formou online, fungování organizace je mi dobře známé.

Výzkumné rozhovory byly realizovány se zaměstnanci českého Camphillu na soutoku, z. s. Jako výzkumný vzorek k získání informací o chodu organizace bylo pět lidí, z toho tři ženy a dva muži, kteří zde zastávají různé funkce a nesou zodpovědnost za konkrétní oblasti v rámci činností organizace: vedoucí koordinátor služby CDS, koordinátor služby ChB, koordinátor činností CDS, sociální pracovník, vedoucí oblasti zemědělských činností – vykonávají tyto funkce a k tomu se také starají o provoz svíčkařské dílny, zemědělských prací, údržbu areálu a

obchod. Při výběru respondentů jsem vycházela z možností, které mi organizace nabídla při mé návštěvě. Pro zachování anonymity neuvádím jména ani funkce respondentů konkrétně, budou označeni písmenem R a rozlišení číslem od 1-5.

Se všemi dotazovanými jsem provedla rozhovor pomocí návodu. Dle Hendla: „*návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Zůstává mu i volnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace. Rozhovor s návodem dává tazateli možnost co nejvýhodněji využít čas k interview (...)*“ (Hendl, 2012, str. 174)

Ke komunikaci se zástupci skotského Camphillu Cairnlee House byla zvolena osobní korespondence přes e-mail a sociální síť. Zmíněné komunikační kanály byly takto zvoleny, protože byly nejsnazší možnou cestou k efektivní a věcné domluvě. Zprávy a dokumenty, které byly takto získávány, sloužily pro doplnění a ucelení informací, které nebyly z mé zkušenosti či dostupných dokumentů jasné.

Pilotní rozhovor

Nejdříve byl pro respondenty z Cns zhotoven tzv. pilotní souhrnný návod k rozhovoru, týkající se všech uvedených témat. V přílohách je k nahlédnutí v původním znění.

Zhodnocení pilotního rozhovoru

Na místě byl pracovní postup při kladení otázek ještě jednou přehodnocen, aby lépe odpovídal způsobu provedení výzkumu v přirozených podmínkách organizace. Otázky byly přerozděleny podle toho, jaké funkce zastávají dotazování. S hlavní koordinátorkou návštěvy proběhlo krátké setkání, kde představila, s kým je možné vést rozhovory a po nahlédnutí do souboru otázek je pomohla roztřídit dle zaměření dotazovaných.

Všechny rozhovory se odehrály 1. července 2020 v prostředí Camphillu na soutoku. Nahrávané rozhovory trvaly zhruba 20 minut. Nahrávky rozhovorů byly pořízeny na zvukové záznamové zařízení v aplikaci mobilního telefonu a poté ručně přepsány do Microsoft Word. Jde o doslovný přepis, přepsané rozhovory nebyly nijak upravovány, pouze u slovensky hovořící respondentky byl rozhovor přeložen a přepsán autorkou práce do českého jazyka.

5.3.2.3 Studium dokumentů

Hendl píše, že: „*dokumenty mohou tvořit jediný datový podklad studie nebo doplňují data získaná pozorováním a rozhovory (...)* Za dokumenty se považují taková data, která vznikla v minulosti, byla pořízena někým jiným než výzkumníkem a pro jiný účel, než jaký má aktuální výzkum. Výzkumník se tedy zabývá tím, co je již k dispozici, ale musí to vyhledat.“ (Hendl, 2012,

str. 204) V tomto výzkumu je použito dat osobních (poznámky, audiozáznamy), úředních (výroční zprávy a jiné dokumenty organizace), archivních (statistické agendy o počtu zaměstnanců, uživatelů služby), také výstupy masových médií a virtuální data (webové stránky). (Hendl, 2012, str. 204)

Před začátkem samotného sběru dokumentů bylo nejdříve posouzeno, jaké informace se podařily získat samotným pozorováním, vlastní zkušeností a rozhovory provedenými v českém Camphillu. Poté byl zhotoven přehled o tom, jaké informace chybí a jaké je třeba ověřit. Na základě toho byly vyhledány informace na webových stránkách organizací. U českého Camphillu šlo o tyto dokumenty: výroční zprávy, stanovy spolku, vnitřní dokumenty k činnostem organizace, popisy služby apod. U skotského Camphillu se jednalo o získání obdobných informací z těchto dokumentů: Trustee's Report and Financial Statements, Inspection Report, Roll Description, Fee Structure apod. Další dodatečné dokumenty byly zaslány také prostřednictvím emailové komunikace. Nakonec se podařily získat všechny potřebné informace k účelu tohoto výzkumu.

5.3.3 Etická stránka sběru dat

Obě organizace byly seznámeny se zaměřením bakalářské práce a souhlasily se spoluprací v rámci poskytování patřičných dokumentů, u českého Camphillu také s provedením rozhovorů. Některé dokumenty, které byly zaslány prostřednictvím osobní korespondence (s příloženými dokumenty) přes e-mail jsou důvěrné, proto nejsou součástí práce v přílohách, ale je možné do nich nahlédnout u autorky práce. Žádná osobní data či informace, které stran organizací nemají být zveřejněny, nejsou v práci uvedeny.

Všichni dotazovaní byli předem seznámeni s účelem výzkumného projektu a podepsali informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru a dalších informací pro tuto bakalářskou práci. Pro zachování ochrany osobních údajů neuvádím jména respondentů, jsou označeni písmenem R a rozlišení číslem od 1-5. Přepisy nahrávaných rozhovorů i informované souhlasy nejsou součástí práce kvůli ochraně osobních údajů. Přepsané rozhovory jsou k dispozici k nahlédnutí u autorky práce.

5.4 Příprava, kódování dat

V rámci přípravné fáze pro následné zobrazování dat jsem zvolila postupy popsané níže.

5.4.1 Návrh kategoriálních systémů

„Kategoriální systémy slouží k provádění redukce dat. Využívají se při kódování záznamů rozhovorů, pozorování nebo dokumentů. Kategoriální systémy se používají při návrhu zobrazování dat“ (Hendl, 2012, str. 211)

Před sběrem dat jsem si zkoumané prvky rozdělila do těchto okruhů:

- Ukotvení organizace
- Způsob řízení a financování
- Cílová skupina, spektrum nabízených služeb
- Návaznost na další typy služeb
- Model personálního zajištění
- Vnitřní řád organizace
- Spolupráce s dobrovolníky
- Spolupráce s rodinami a veřejností
- Další péče o uživatele, pozice důvěrníka/key co-workera
- Režim dne, harmonogram

Dle uvedených kategorií jsem data třídila a přiřazovala tak, aby potom bylo možné nahlédnout na specifika obou zkoumaných případů ze všech těchto hledisek a provést komparativní analýzu.

5.4.2 Kódování

V procesu kódování jde o tematické řazení shromážděných dat. *„Kódováním se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. Postup také vede k doporučení, která data nebo případy je nutné ještě zahrnout do analýzy a jakými metodami je třeba provést sběr dat“ (Hendl, 2012, str. 246)*

Straus a Corbinová systematizovali 3 různé způsoby, jak operovat se získanými daty – otevřené, axiální a selektivní kódování. Je možné je kombinovat dle potřeby. (Hendl, 2012, stránky 246-247) Níže jsou popsány:

Otevřené kódování

Jde o první fázi rozkrývání dat. *„Výzkumník provádí otevřené kódování prvním průchodem daty. Lokalizuje přitom témata v textu a přiřazuje jim označení. Pomalu čte terénní poznámky a přepisy rozhovoru a všimá si kritických míst. Otevřené kódování odhaluje v datech určitá témata.“ (Hendl, 2012, str. 247)*

Axiální kódování

V axiálním kódování jde o hledání dalších možných témat a slučování či rozdělování již pojmenovaných kategorií dle potřeby. (Hendl, 2012, str. 248)

Selektivní kódování

V selektivním kódování jde o integraci výsledků. Jde o rozpoznání stěžejních témat výzkumu, které vedou k přehledné struktuře získaných dat. (Hendl, 2012, str. 251)

Ve své práci jsem postupovala od otevřeného kódování, přes axiální až k selektivnímu kódování. Během procesu kódování a následném slučování kódů do kategorií vznikly ucelené informace o každém zkoumaném fenoménu obou případů.

5.5 Metoda vyhodnocování

Cílem bylo učinit komparativní analýzu dvou organizací dle předem stanovených kritérií.

5.5.1 Porovnávání případů

Výzkumná část této práce je podrobnější případovou studií dvou organizací. „*Každý případ se přitom analyzuje zvlášť sám o sobě. Navazuje srovnání případů (...) Výzkumník se snaží v jednotlivých případech globálně vidět procesy a jejich produkty a porozumět, jak jsou určeny lokálními kontextuálními podmínkami... Analyzování dat mnoho případové studie je podobné analýze jediného případu, rozdíl je v perspektivě a organizaci dat.*“ (Hendl, 2012, str. 236)

V mé práci bude srovnání případů předmětem závěrečného shrnutí v kapitole č. 7.

6. Komparativní analýza výzkumných zjištění

6.1 Camphill na soutoku, České Kopisty

Camphill na soutoku, z. s. je jediným Camphillem v celé České republice. Nachází se v obci České Kopisty, nedaleko soutoku řeky Labe a Ohře.

6.1.1 Ukotvení a řízení organizace

Ze začátku Camphill fungoval jako občanské sdružení Camphill České Kopisty, v roce 2006 byl registrován jako poskytovatel sociálních služeb, od roku 2015 proběhla změna právnické formy na zapsaný spolek Camphill na soutoku, který splňuje všechny náležitosti k poskytování sociálních služeb a zároveň má své vlastní vnitřní předpisy, stanovy, kterými je dáno vnitřní uspořádání organizace. Spolek má svého statutárního zástupce a nejvyšší řídicí orgán spolku Kruh nositelů. Cns nabízí sociální služby chráněného bydlení a centra denních služeb. Vedle něj stojí ještě spřátelená organizace Svobodný statek na soutoku o. p. s. Obě organizace fungují ve vzájemné podpoře.

Historie Cns se píše teprve od roku 1999, s uživateli pracuje od roku 2004, tudíž se řadí k těm nejmladším na světě/v Evropě. Tento český Camphill vznikl v naší republice jako úplně nová organizace tohoto typu, proto bylo nutné vymýšlet vše od začátku a nastavovat její fungování za pochodu. Bylo nutné si budovat místo ve společnosti, prezentovat se veřejnosti, pružně reagovat na mnohé překážky a hledat cesty k uskutečňování svého poslání.

Camphill se nachází na příjemném místě ve vesnici České Kopisty u města Terezín. Jmenuje se „na soutoku“, protože leží u soutoku řeky Labe a Ohře. Jedná se o statek, jehož součástí je velký dvůr, zahrada, kaple, dům pro ChB, kulturní sál, sklad, dům s podkrovím (dílny, ubytování pro spolupracovníky), přístřešky a nedaleko od něj je také 10hektarové pole, které je pronajímáno Statku.

6.1.2 Způsob financování

Zdrojem finančního příjmu pro spolek je dlouhodobá podpora formou dotace MPSV a dotačních titulů kraje na provoz sociálních služeb. Jeho činnost podporuje také město Terezín. Místo pro Camphill by nemohlo vzniknout bez finanční pomoci spřáteleného Camphillu v Norsku a norské nadace. Velmi důležitým příjmem byly také granty a dary od dalších českých i zahraničních nadací, společností a jednotlivců. (Camphill na soutoku, 2021) (R2, 2020, str. 3)

Ve stanovách je také ukotveno, že spolek vykonává vedlejší hospodářskou činnost ve dvou oblastech. První oblastí je vlastní svíčkařská dílna Camphillská svíce. Velmi důležitá je také zemědělská činnost, kterou zajišťuje Svobodný statek na soutoku o. p. s., který byl pro

tento účel založen. Obě organizace jsou společně velmi provázané, hlavně v praktických ohledech, co se týče pronájmu prostor pro zemědělskou činnost, údržby areálu, náplně CDS apod. Mají však mezi sebou nastavené a sepsané jasné dohody, podle kterých jejich součinnost probíhá. Z hlediska právní formy jde o dvě samostatné organizace. (R2, 2020, stránky 5,6)

Camphill na soutoku je z 83,11 % financován z dotací MPSV a poplatků za služby od uživatelů. Dále je podstatná vlastní výdělečná činnost, která vynáší 9,03 % a dary, které tvoří 7,85 % z celkových příjmu Cns. (Výroční zpráva, 2019, str. 7)

V roce 2013 psala Kristýna Brahová ve své práci, že dotace MPSV pokryjí pouze jednu třetinu nákladů. V roce 2019 tomu bylo dle výroční zprávy lépe, dotace pokryjí 65 %, což jsou téměř 2 třetiny nákladů. (Brahová, 2013, str. 33)

6.1.3 Cílová skupina, spektrum nabízených služeb

Cns poskytuje dvě sociální služby, a to chráněné bydlení a centrum denních služeb. V rámci ChB jsou cílovou skupinou dospělí lidé od 18 do 64 let s mentálním postižením, kteří jsou závislí na péči druhé osoby, ne však zcela závislí. Kapacita je 7 uživatelů ve 2 pokojích dvojlůžkových a 3 jednolůžkových. (Chráněné bydlení, popis poskytované služby) Co se týče náročnosti péče o uživatele, dle R3 jsou zde lidé: „(...) *relativně soběstační (...) mají mentální postižení, což je náročnější na komunikaci, neví přesně, jak se vyjadřovat, neví, jak si říct o to, co chtějí, ale fyzicky se obstarat umí*“. (R3, 2020, str. 3)

Centrum denních služeb je vymezeno pro cílovou skupinu lidí s mentálním postižením a osob s chronickým duševním onemocněním ve věku od 15 do 64 let. Aktivit v CDS se účastní všichni uživatelé, kteří žijí v chráněném bydlení a také uživatelé zvenčí. CDS má kapacitu 10 uživatelů v rámci skupinové aktivizační činnosti. Uživatelé jsou rozděleni do jednotlivých pracovních skupin dle vzájemné dohody s pracovníkem. Hlavní nabízené aktivity v CDS jsou činnosti v kuchyni a příprava obědů, svíčkařská dílna a zemědělství, které se dělí na zahradní práce, práce na poli a péči o zvířata. Příležitostně jsou nabízeny také umělecké aktivizační činnosti jako je eurytmie, arteterapie, potom také sportovní aktivity, různé výlety, společenské hry, zpěv a muzika a trávení chvil osobního volna. (Centrum denních služeb, popis poskytované soc. služby) R1 popisuje: „...*ty dopoledne se snažíme, aby měly takovou náladu opravdu jako pracovní, abychom jako chodili včas, opravdu přinesli něco smysluplného pro ten svět, a ty odpoledne jsme si nazvali „život na statku a péče o něj“ a snažíme se vlastně pracovat hlavně pro tohle místo (...)*“ (R1, 2020, str. 5) Dříve to bylo v CDS zaměřeno hodně na několik dílen najednou, ale pro tak široké zaměření tam byl nedostatek uživatelů, aby je smysluplně využili. R1: „*Bylo to hodně roztráštěné, no, a ještě to nebylo... vlastně se nevnímaly tak ty individuality, že to třeba bylo tak, že v pondělí „jdeme všichni do textilky“, a teď někdo jako zvládl tkát ty*

krásné koberce, a někdo to, někdo prostě navlíkal věčně jenom ty korálky, což je jako pěkné, ale když toho máte horu, tak vlastně ta motivace trošku klesá... Takže teď už jako se nějakým způsobem jako specializují ti klienti(...) Podle toho, co jim jde, co je baví“ (R1, 2020, str. 8)

Co se týče terapeutického zaměření, je tam teprve na začátku. Konkrétně zaměřené terapie, jako nabízená pravidelně poskytovaná služba, zatím ukotvené nejsou. Nárazově je možnost arteterapie a samozřejmě každý den je práce na statku, na zahradě, s bylinami – to by mohlo být považováno jako pracovní terapie. Jak ale říká R1: „(...) *terapeuticky už jako působí to soužití vlastně“.* (R1, 2020, str. 8)

6.1.4 Návaznost na další typy služeb

Uživatelé zůstávají ve službě ChB dlouhodobě, většinou v něm zůstávají až do důchodového věku, kdy už spadají do kategorie důchodců a tím pádem přestávají být cílovou skupinou Camphillu, který se pro ně snaží najít následnou péči. (R3, 2020, str. 6) Za svou poměrně krátkou dobu existence se stalo jen jednou, že uživatel odcházel z důvodu věku. Jako následná péče byl vybrán domov pro OZP. Do budoucna však bude snahou, aby uživatelům byla nabídnuta možnost, že mohou v Camphillu zůstat, aby se nemuseli loučit s prostředím, na které si zvykli a kde se cítí dobře. (Šimková, 2021)

Co se týče spolupráce s ostatními podobně zaměřenými organizacemi, Camphill má tzv. spřátelené sociální služby. R4 zmiňuje: „*rozhodně Diakonie Terezín, plus máme skvělou spolupráci s opatrovníky města Terezín (...) i v Litoměřicích se dá říct, že je to dobrý v rámci komunitního plánování dobrá atmosféra. Pak to jsou antroposofický sociální služby, třeba (...) Jinan (...)*“ (R4, 2020, str. 4)

6.1.5 Model personálního zajištění

Chráněné bydlení

V přímé práci jsou v ChB zaměstnaní 3 lidé, z toho jeden je sociální pracovník. V každodenním fungování pomáhá zpravidla také celoroční dobrovolník. V budově ChB je vždy k dispozici 1 pracovník nebo proškolený dobrovolník v čase od 7 do 19 hodin. V noci, v rámci tzv. noční pohotovosti, je vždy přítomen na mobilu zaměstnanec či proškolený dobrovolník nad rámec své pracovní doby. (Chráněné bydlení, popis poskytované služby)

Centrum denních služeb

V přímé práci s uživateli se střídá dohromady 8 pracovníků, z toho jeden je sociální pracovník. Při jednotlivých aktivitách je přítomen vždy pracovník CDS, o přestávkách je k dispozici vždy pracovník, který je v areálu. (Centrum denních služeb, popis poskytované soc.

služby) „Pro obě sociální služby je v Camphillu externě zaměstnán ještě účetní/finanční manažer, který do Camphillu jednou za měsíc dojíždí“. (R2, 2020, str. 6)

6.1.6 Vnitřní řád organizace

R1 popisuje, že jsou v Camphillu pro pracovníky „různé pracovní skupinky, kde víceméně jakoby může přijít každý, koho to zajímá, a kdo se jako rozhodl, že tomu taky věnuje nějaký čas, z toho pak vyplývá, a nebo a z toho pak plynou zodpovědnosti za určité věci, že třeba máme tzv. kulturní skupinku, kde se setkáváme tři a řešíme akce, vzdělávání (...) máme třeba údržbovou skupinu, kde se setkávají lidi, kteří mají na zodpovědnost určitý prostory (...) No pak právě jsou ty v podstatě dva týmy spolupracovníků, chráněné bydlení a centrum denních služeb. Takže v tom chráněném bydlení se (...) dá říct, že se setkávají každodenně, protože kdykoliv se vyskytne nějaká náročná situace nebo něco, tak se to hned jako řeší. V centru denních služeb máme každý týden porady (...) Ještě se setkáváme v kruhu nositelů, a to jsou takový jako větší témata“ (R1, 2020, str. 9) Zároveň z rozhovoru ještě vyplynulo, že se setkává jedna skupina, která se věnuje čtení nějakého Steinerova díla a také skupina, která se zabývá rozpracováním vize organizace.

6.1.7 Spolupráce s dobrovolníky

Dle rozhovoru s respondentem R4 probíhá spolupráce s dobrovolníky na třech úrovních. První druh dobrovolnického vztahu je na rok, většinou přicházejí dobrovolníci z Německa. Šlo o studenty, kteří vlastně takto absolvovali *gap year*, což vlastně znamená roční pauzu ve studiu, většinou před nástupem na vysokou školu, který student věnuje dobrovolnickým pracím, stážím, získání zkušenosti z nějakého oboru. Takoví dobrovolníci, kteří tam přicházejí na rok, jsou většinou pod nějakou dobrovolnickou institucí z Německa. Roční dobrovolník je výhodou v tom, že má čas se pořádně zaškolit a zároveň potom dlouhou dobu pracovat. Jak uvádí R4 v rozhovoru: „(...) je to výhoda, že to je vlastně neplacená pracovní síla, která sice nemůže pracovat úplně sama... takže ten musí být vždycky s nějakým pracovníkem, ale stačí, aby byl jeden pracovník a s dobrovolníkem zvládnou celou tu práci a agendu okolo uživatelů a je to vlastně i finanční odlehčení (...)“ (R4, 2020, str. 4) Dle preference přicházejícího dobrovolníka se rozhodne, v jaké sociální službě bude primárně pracovat.

Další velmi důležití lidé, kteří nezištně poskytují své síly a pomáhají, jsou dle R4 tzv. „známí Camphillu (...) Přicházejí, zúčastňují se běžného programu, uživatelé je znají, jsou na ně zvyklí, znají ho, není to pro ně zatěžující. To přináší úlevu Camphillu nárazově i pravidelně.“ Respondent R4 říká že takový člověk: „...přijde dvakrát-třikrát do roka a pomůže na jarmarku, přijde, vypomůže nám tady s víkendem, přinese dobrou náladu, nadlehčí tu komunitu nebo

dokonce někteří dobrovolníci vyvedou našeho uživatele z areálu, vezmou si ho na x hodin nebo i na přespaní domů". (R4, 2020, str. 3)

Takovým třetím druhem dobrovolníků jsou stážisti a stážistky. Většinou chodí spíše ženy z nějakých sociálních služeb, zůstanou zde pár dnů až 3 týdny. Je to spíše nárazové povahy a v podstatě je to pro Camphill někdy i zátěží. Jak říká R4: „(...) přijde nový člověk, všecko mu říct, vysvětlit a on pak odejde a vlastně to množství času. Ne, že by to nebylo příjemný, ale může to být i zátěží". (R4, 2020, str. 3)

Další dobrovolníci jsou mladí studenti z různých zemí, kteří se účastní mezinárodního workcampu, které se tam pořádají. Aktuálně probíhají jeden v červenci a jeden v září. Ideálně přijíždí 12 dobrovolníků, kteří tam jsou na 14 dnů. Nyní se workcampy týkají spíše výpomoci na Statku, dříve se týkaly více i areálu Camphillu.

6.1.8 Spolupráce s rodinami a veřejností

Spolupráce s rodinami

S rodinami probíhají setkání pravidelně alespoň jednou za rok nebo dle potřeby. R3 popisuje, jak to chodí: „*Setkáme se vždy jen s tím konkrétním rodičem a zároveň teda i s tím klientem a popovídáme si, jak se daří, co se daří, jaké mají oni představy, jaké máme my představy, co je možné, jak je možné, není možné (...)*“ (R3, 2020, str. 5) Rodiny si berou také uživatele na nějaké víkendy domů. Pokud uživatelé zůstávají přes víkend v Camphillu, uspořádají se pro ně výlety nebo jiné místní aktivity. Také je možnost strávit klidný víkend bez aktivit. Uživatelé si mohou odpočinout a dělat víceméně, co každý chce a potřebuje. (tamtéž) Komunikace s rodinami je pravidelná, od pracovníků dostávají zprávy, co se tam děje, jak se uživatelům daří. Nově se také začalo pracovat na kalendáriu, to popisuje R3: „(...) *to posíláme těm opatrovníkům a rodičům, aby vlastně viděli, co reálně se tu děje, na čem pracujeme, co děláme, co dostávají ti jejich klienti kromě toho, že teda můžou tu pracovat a že máme i takovéto věci, no a toto vlastně dáme do počítače a z toho je potom to kalendárium*“ (R3, 2020, str. 6)

Spolupráce s veřejností

Tento Camphill není jen sociální službou uzavřenou v nějakém domě, ale sídlí na statku, který je součástí vesnice, proto je příhodné s lidmi z okolí navazovat přátelské vztahy k dobrému soužití a obývání stejné půdy. Jsou zde snahy dle slov R5: „*oživit to místo, dělat tady kulturní akce, zvat tady umělce a tak. A to mělo takový vlny, že některé roky jsme tady měli třeba sedmdesát lidí, některý roky tady přišlo 15, takže to se opravdu velmi mění i s naším naladěním (...)*“ (R5, 2020, str. 3)

Každý rok se pořádají čtyři akce: velikonoční a vánoční jarmark, masopust a díkuvzdání. Těch se lidé z okolí zúčastňují. Dále se také organizují akce, které jsou spíše nárazovější, jako je den otevřených dveří a přednášky v rámci různých oblastí vzdělávání. V roce 2018 se konalo i středoevropské Camphillforum. Další styk s veřejností je realizován skrze Svobodný statek na soutoku, o. p. s. a jím produkovanou zeleninu, která je nabízena k odběru a má čím dál více odběratelů. (R5, 2020, str. 3)

6.1.9 Další péče o uživatele, pozice důvěrníka

Uživatelé obou sociálních služeb mají určeného zaměstnance Camphillu, který je doprovází a je jim oporou a k dispozici, kdyby nastaly nějaké problémy. R1 to popisuje takto: *„(...) oficiálně to rozdělené máme pro obě služby, že vlastně v chráněném bydlení mají rozdělené ty jednotlivé lidi a u nás taky, máme to teda nazvané jako „důvěrník“, to nám přišlo jako takové sympatičtější slovo, a ty dvojice o sobě vzájemně vědí, a jednou za čas se snažíme vlastně dělat takový hlubší rozhovory tady v té dvojici, ale zároveň je to tak, že nás je tady tak maličko, je tady taková fakt pěkná rodinná nálada, že ti lidi často nehledí na to, jestli je to můj důvěrník nebo ne, ale prostě, myslím že máme důvěru k sobě pěknou navzájem“* (R1, 2020, str. 5) Výběr dvojic ve vztahu uživatel - „důvěrník“ je na dobrovolné bázi tak, aby to bylo dle přání jak uživatele, tak potenciálního důvěrníka. Většinou iniciativa vychází od případného důvěrníka, který provede první rozhovor s dotyčným uživatelem a poté se rozhodne. Dle R1: *„(...) většinou to právě pěkně zapadne“*. Každý důvěrník má na starosti jiný počet uživatelů, někdo zvládne mít na starosti jednoho, někdo dva, někdo i tři, což je maximum. (tamtéž)

Z hlediska kapacity pokojů jsou zde dva pokoje po dvou a ostatní pokoje pro jednoho. V jednom pokoji po dvou bydlí jeden starší pár a ve druhém jsou dva muži společně. To, že každý nemá svůj pokoj, je celkem problematické, R3: *„(...) když člověk nemá ten svůj pokoj, kde je a zvlášť, když jsou to lidé s postižením, s problémem, kde si nemůže zalézt a nemůže prostě si odpočinout od všeho toho šrumce, tak to není ideální řešení“* (R3, 2020, str. 3)

6.1.10 Režim dne, harmonogram

7:15 – budíček pro uživatele ChB, ranní hygiena, příprava do dne

7:45 – snídaně, kde se potkají všichni uživatelé obou služeb

8:15 – ranní kruh (společné naladění, přesnější domluva programu, oznámení příp. změn)

8:30-10:30 – 1. blok činností v CDS, příp. jiný předem domluvený program v ChB

10:30-11:00 – čajová pauza, svačina

11:00-13:00 – 2. blok činností v CDS, příp. jiný předem domluvený program v ChB

13:00-14:30 – oběd, úklid po obědě, polední klid

14:30-15:00 – odpolední čaj/káva, svačina

15:00-17:00 - 3. blok činnost v CDS, příp. jiný předem domluvený program v ChB

17:00-18:00 – osobní volno, domluvené aktivity v ChB, příp. společná činnost

18:00-19:00 – večere (s přípravou i úklidem), čtení krátkého odstavce z Bible

*Po večeri uživatelé CDS, kteří nemají službu ChB odcházejí domů.

19:00 – zpětný pohled na den, osobní volno či společný program, večerní hygiena

Po 21:00 – tzv. noční ohleduplnost (respektování ztišení, zklidnění)

Po 22:00 – noční klid

V pátek, o svátcích a víkendech se režim dne liší viz kapitola 4.1.2, od třetího odstavce. (Chráněné bydlení, domovní řád, 2020)

6.2 Camphill Cairnlee House, Aberdeen

Cairnlee House je jednou z mnoha camphillských komunit ve Skotsku, patří mezi ty nejstarší. Nachází ve vesnici Bielside blízko města Aberdeen.

6.2.1 Ukotvení a řízení organizace

Cairnlee House patří pod registrovanou charitu Camphill School Aberdeen, kam patří celkem tři komunity: Camphill House, Murtle House a nejmenší z nich je právě Cairnlee House. S CSA má společné řízení organizace jako celku a také společné financování. Jako součást CSA má Cairnlee House přístup k „Medical Practice“ – lékařské praxi, která je určená jak uživatelům služeb, tak i zaměstnancům a dobrovolníkům. Vedle toho je v rámci CSA také poskytovaná terapie, tzv. counselling, jízdy na koních, tělocvična, bazén a také se zde konají různé kulturní akce. (Cairnlee House Fee Structure, 2014)

Historie Cairnlee House se píše od roku 1950. Vznikal v rámci komplexu registrované charity CSA, jejíž prvním komunitním domem byl Camphill House, kde celé hnutí začalo. Řadí se tak mezi nejstarší Camphilly s dlouholetou tradicí fungování.

Cairnlee House se nachází na předměstí Aberdeenu, na příjemném místě ve vesnici u lesa. Jsou zde 4 domy k ubytování (3 z nich registrované jako *care home*), 2 budovy, kde jsou dílny a komunitní hala a dále velká zahrada a ovocný sad. (Cairnlee House Fee Structure, 2014, str. 2) (Cairnlee House and Estate, 2019)

6.2.2 Způsob financování

Cairnlee House nemá samostatnou finanční správu, ale je spravován pod organizací CSA. Hlavním zdrojem finančního příjmu pro CSA, registrovanou charitu, jsou finance poskytované od místních úřadů (tzv. *Local Authorities*), které mají povinnost se o osobu

s pracovní neschopností (*Adult with Incapacity*) postarat. Místním úřadem pro CSA je Aberdeen City, který musí těmto lidem zajistit podporu a bydlení.

Camphillu rodiny za studenty nic neplatí. Studenti mají tzv. *Personal Independence Payment* (PIP) – příspěvek na živobytí pro osoby zdravotně postižené a často se od nich požaduje, aby přispěli na nějaké poplatky spojené s životem a péčí v Camphillu. (Scottish Government, 2021) (Government UK, 2021)

CCH samostatně nevykonává žádnou vedlejší hospodářskou činnost, ale v rámci jarmarků organizovanými CSA se na nich podílí. Vedlejší hospodářská činnost ale není pro CSA z hlediska financí nijak zvlášť podstatná, tvoří max. 0,55 % ze všech příjmů. O trochu více (0,77 %) tvoří příjem z různých darů. 98,68 % ze všech příjmů pro CSA ale tvoří finance přijaté od místních úřadů v poplatecích za sociálních služby pro registrovanou charitu, součástí toho je také již zmíněný PIP, které se platí za každého studenta zvlášť, protože je tato částka pro každou osobu jiná a záleží, jak je individuálně vyměřena a posouzena místními úřady. (The Scottish Charity Regulator, 2021)

6.2.3 Cílová skupina, spektrum nabízených služeb

Původní cílovou skupinou pro Cairnlee House byly postižené adolescentní dívky, ale zhruba o 20 let později se začal soustředit na péči o mladé dospělé s postižením, stalo se tak místem pro ženy i muže společně. (Pietzner, 1990, str. 48) (Jackson, 2006, str. 30)

Cairnlee House je „*therapeutic residential training centre for the further education of young adults with complex needs*“ (Cairnlee House Fee Structure, 2014, str. 1) Poskytuje pobytovou službu s kapacitou 11 lůžek. Vedle toho také nabízí službu, která je v našem pojmosloví shodná s CDS, která má místo pro všech 11 residentů, a ještě tři další uživatele, které tam denně dojíždějí. Cílovou skupinou jsou dospívající a mladí dospělí ve věku od 16-25 let, kterým se zde říká „students“ – je to důstojné pojmenování, snahou je, aby se mohli také část života cítit jako studenti, což k běžnému dospívání neodmyslitelně patří. (tamtéž) Uživatelé neboli studenti přicházejí do Cairnlee House s mentálním postižením různé úrovně a k tomu mohou být další přidružené obtíže: tělesné postižení, porucha autistického spektra, epilepsie, Downův syndrom, poruchy učení, ADHD atp. Dle jejich postižení je sestaven individuální plán a odpovídající péče.

Součástí každodenního života jsou tyto aktivity: práce se dřevem, práce v keramické dílně, pečení, zahradničení, práce s textilním materiálem (pletení, tkaní na tkalcovských stavech, technika filcování, práce s ovčí vlnou). Pracovně se těmto dílnám říká „workshopy“ a studenti se jich účastní dle individuální domluvy, která se odvíjí od jejich přání a preferencí. Díky pravidelnému dennímu režimu a plánování práce se studenti učí základním pracovním

návykům, jsou podporováni v samostatnosti a rozvíjí své schopnosti a s tím i možnosti pracovního uplatnění v dílnách. Vedle toho (v rámci CSA) je nedílnou součástí široké spektrum terapií: muzikoterapie, arteterapie, terapie na podporu řeči, hipoterapie, léčebná eurytmie a mnoho dalších.

6.2.4 Návaznost na další typy služeb

Uživatelé Cairnlee House zde stráví 5-7 let, jedná se o tzv. přechodné umístění, než se přestěhují na jiné místo, určené k jejich dlouhodobému pobytu. Studenti se intenzivně věnují rozvoji co největší možné samostatnosti dle individuálních možností. Tento pobyt má sloužit k přípravě na přemístění s menší podporou a péčí. Cairnlee House studentům a jejich rodičům pomáhá ve vyhledávání odpovídající následné péče a připravuje je na přechod do jiné organizace. (Cairnlee House Fee Structure, 2014, stránky 1, 2)

6.2.5 Model personálního zajištění

CCH a další camphillské komunity v rámci CSA i po celém světě jsou specifické tím, že vytvářejí společenství různých lidí, kteří pochází z mnoha různých zemí. Pracuje tam dohromady 19 lidí – zaměstnanců na různých pozicích, kteří tam dlouhodobě žijí. Mají tyto funkce (za nimi je napsaný počet lidí v této funkci a v závorce, odkud pochází):

- Manažer – 1 (ze Skotska)
- Koordinátoři domu – 2 (z Česka a Maďarska)
- Asistent koordinátorů domu – 1 (z USA)
- Senior care-worker – 4 (z Maďarska a Španělska)
- ASN – additional support needs worker (pečovatel o studenty) – 4 (z Česka, Německa a Skotska)
- Workshop vedoucí – 2 (ze Skotska a Švýcarska)
- Odborný co-worker – 2 (ze Švýcarska a Anglie)
- Kuchař na částečný úvazek – 1 (ze Skotska)
- Sekretářka – 1 (ze Skotska)
- Night awarness (noční pohotovost) – 1 (ze Skotska)

Kromě zaměstnanců jsou v CCH ještě dobrovolníci – co-workeri, kteří sem přijíždějí z různých zemí většinou na rok. Bývá jich vždy cca 6–8. Každé léto se tým co-workerů obměňuje.

6.2.6 Vnitřní řád organizace

Níže popsané druhy setkání jsou určeny pro spolupracovníky, ale především pro co-workery, kteří se každý rok obměňují a potřebují podporu, aby se v komunitním životě i v péči o lidi s postižením dokázali lépe orientovat a jejich práce byla správně odvedená.

Morning meeting

Ranní setkání je každý pracovní den od 7:00 na 15 minut. Scházejí se tam všichni pracovníci včetně co-workerů, kteří mají ten den na starosti provoz. Domlouvají se na různých praktických záležitostech týkající se nadcházejícího programu, případně se řeší různé změny v plánu nebo pokrytí pracovních úkolů někoho, kdo je nemocný.

House meeting

Probíhá každé úterý před obědem na 1,15 hodiny. Jde o prostor pro všechny co-workery, kteří mohou řešit praktické připomínky, které se týkají rozvrhu, různých úkolů, očekávaných festivalů a oslav, každý má možnost přijít s nějakým návrhem na výlet, akci atp. Kromě praktických záležitostí je to také prostor pro další vzdělávání v rámci Cairnlee House, určené pro co-workery. Může to být místo pro přednášky nebo diskuse, jejichž náplní je to, co vychází z podnětu od co-workerů. Témata se týkají individuálních plánů pro studenty, správných pracovních postupů s konkrétními studenty, sdílení důležitých informací o studentech, návrhů na další terapeutické přístupy, většího porozumění konkrétním postižením, syndromům nebo představení případových studií od zkušenějších kolegů. Když vyjde na vědomí podnět k nějaké odborné přednášce, jsou pozváni odborníci, kteří navštíví Cairnlee.

Community evening

Večerní setkání pro všechny pracovníky a co-workery, které je vždy v pondělí. Je to určený čas k tzv. „team buildingu“, kde mají všichni kolegové čas se lépe poznat. Většinou tam probíhá také cyklus tzv. biografí, tzn. určí se pořadí sdílejících a ti postupně, každé setkání jeden, přichází s připravenými fotografiemi a povídáním o jejich životě, o tom, co dělají mimo Camphill, odkud přichází, o jejich rodině. Záleží na každém, jak to pojme. Takové vzájemné poznávání vede k hlubšímu lidskému porozumění a poznání, k porozumění sobě samému a je důležité pro každodenní společné fungování jako týmu.

Support & supervision talks

Každý co-worker dostává během svého pobytu podporu a supervizi od jednoho přiděleného „senior care-workera“, který dohlíží nad jeho prací a stará se o to, aby mu v Camphillu bylo dobře. Setkání probíhají většinou dvakrát do měsíce, vždy na min. 1 hodinu. „*Support & Supervision sessions are used as means to encourage co-workers to develop skills and insight, to seek advice and share concerns and to ensure understanding and quality of work*“

(Weekly Cairnlee Co-worker Meetings)

6.2.7 Spolupráce s dobrovolníky

Do CCH přijíždějí dobrovolníci z celého světa, říká se jim „co-workers“. Je nutné, aby předem podstoupili online výběrové řízení v rámci celé organizace CSA a vyřídili si potřebné administrativní záležitosti. Jsou tu dobrovolníci, kteří tu jsou na rok, v některých případech jen na 6 měsíců. Na začátku svého pobytu podstupují vstupní školení v Cairnlee House a také v rámci organizace CSA, tzv. *Induction Course*. Většinou zde bývá 6-8 dobrovolníků, kteří se každý rok v létě střídají. Studenti jsou zvyklí na to, že se v Camphillu kolektiv často obměňuje.

Po celou dobu je dobrovolníkům poskytováno ubytování (vlastní pokoj), strava, kapesné a další péče spojená s vykonáváním jejich práce jako je například: supervize, tzv. support talks, popř. counselling. Je jim zajištěn také vzdělávací program, tzv. *Foundation Course*, který se koná v rámci CSA každý týden a je zaměřen na prohloubení znalostí v oblasti sociální pedagogiky. (Welcome to Cairnlee, 2019)

Dobrovolníci zde mají velké uplatnění a každý rok se s nimi počítá, bez nich by nemohla být poskytována individualizovaná péče na tak vysoké úrovni. Každé léto se skupina dobrovolníků obměňuje a s tím se mění i dynamika celé camphillské domácnosti. Pracují 5 dní v týdnu, většinou celé dny.

„All co-workers live on the premises, providing high level of consistent care, emotional support and security (...)“ (Cairnlee House Fee Structure, 2014, str. 2)

Je to náročná a záslužná práce, která toho ale mladé dobrovolníky spoustu naučí. Motivací bývá dobrovolnictví samotné, zlepšení anglického jazyka, péče o OZP, zkušenost, která vede ke větší samostatnosti.

6.2.8 Spolupráce s rodinami a veřejností

Spolupráce s rodinami

Komunikace s rodinami je pravidelná, od pracovníků Camphillu dostávají zprávy, co se tam děje, jak se uživatelům daří, minimálně každý měsíc a dle potřeby i častěji. V kanceláři je zavedena kniha, kde se píšou krátké denní nebo týdenní zápisy o studentech, to má na starosti vždy příslušný key co-worker. Zápisy slouží k lepší orientaci v čase, popisují, jak se studentovi daří, jaké prožívá období atp., mohou být také prostředkem pro diskusi s rodinami.

S rodinami se setkávají vždy key co-worker, který tráví s konkrétním studentem nejvíce času a senior care-worker, který péči oficiálně zastituje. Setkání jsou individuální pro každého studenta a jeho rodiče a probíhají podle potřeby, většinou dvakrát za rok. Jde jak o společný prostor, kdy je přítomen i student, tak i o čas, který je určen pouze pro rodiče, aby bylo možné

se o věcech ohledně péče a přístupu vzájemně poradit, sladit očekávání obou stran a sdílet informace, které nejsou vhodné řešit za přítomnosti studenta.

Nějaké rodiny si berou studenty domů každý víkend, některé jednou za 14 dní nebo za měsíc, některé také jen příležitostně. Odvíjí se to od rodinných situací, možností a potřeb. Je naprosto běžné, že přes víkendy zůstává v Camphillu alespoň polovina studentů. I víkendový program tak má svůj rytmus, zároveň je ale možné naplánovat i něco speciálního.

Spolupráce s veřejností

CCH je otevřen pro předem oznámené návštěvy, hodně se tak děje, když co-workery přiletí navštívit jejich rodina nebo kamarádi. Návštěvníci mohou přijet na dobu maximálně jednoho týdne, aby to příliš nenarušilo chod Camphillu. Taková událost je vždy brána jako zpestření a studenti se většinou těší na nové lidi a nové zážitky. Návštěvník se může zúčastnit společného času u snídaně, oběda, večere a podílí se na práci na zahradě a jiné pomoci v domě.

CCH je známé tím, že každý rok, když přijedou noví co-workeri, probíhá dvouměsíční divadelní projekt pod vedením tamního arteterapeuta, který vybere nějakou divadelní hru a do ní zapojí i spolupracovníky i studenty, aby se dohromady divadla zúčastnili. Je to pro všechny velký zážitek, je to společná práce, která pomáhá navazovat vzájemné kontakty a budovat pevnější mezilidské vztahy skrze společný úkol, snahu a cíl. Na podzim jsou pozváni rodiny i širší veřejnost k divadelnímu představení.

Kromě divadla je možnost návštěv veřejnosti možná po individuální domluvě. Dalšími návštěvami bývají co-workeri z ostatních camphillských komunit v rámci CSA nebo i ze vzdálenějších skotských či zahraničních Camphillů.

Příjemnou možností k setkání veřejnosti s lidmi z Camphillu je kavárna v nedaleké camphillské vesničce pro dospělé se speciálními potřebami, která se jmenuje Newton Dee. Je to místo, které poskytuje práci lidem s postižením v chráněných podmínkách. Pár studentů z CCH tam v některých dnech v týdnu dochází, aby se učili práci, kterou jednou mohou mít jako zaměstnání. Kromě toho se v kulturním sálu Newton Dee pořádají různé koncerty, divadelní představení a jarmarky, které jsou přístupné veřejnosti a kterých se zúčastňuje i komunita CCH.

6.2.9 Další péče o uživatele, pozice key co-worker

Každý co-worker dostane přiděleného studenta, za jehož péči nejvíce zodpovídá a se kterým tráví nejvíce času. V rámci supervize a *support talks* může přístup k jeho svěřenci pravidelně konzultovat s pověřeným senior pracovníkem, který je zároveň vybrán tak, aby znal konkrétního studenta také dobře a orientoval se v jeho situaci. Společně vytváří key co-worker

a jeho supervizor tým, který komunikuje s rodinami daného studenta a který se stará, aby pro něj byly zvoleny správné přístupy práce a aby byla poskytována péče na co nejvyšší úrovni. Spolu se radí, sdílejí své poznatky a řeší případné situace, které by mohly být pro studenta nějakým způsobem problematické.

Každý student má svůj pokoj, svůj prostor, který je připraven a vybaven tak, aby vyhovoval jejich potřebám. Je také vymalován dle jejich přání, aby jim tam těch pár let bylo příjemně. U poloviny pokojů je součástí také vlastní koupelna, aby ti, co to zvlášť potřebují, měli dostatek soukromí.

6.2.10 Režim dne, harmonogram

7:20 budíček, 7:45 ranní kruh – „morning circle“

8:00 snídaně, 9:30 workshops

11:00 svačinová přestávka – „tea break“, 11:30 workshops

13:00 oběd a poobědové volno

15:15 svačina a odpolední pracovní skupiny

18:00 večere, 19:00 společné aktivity nebo osobní volno

21:00 večerní klid (General Weekly Timetable)

7. Shrnutí získaných výsledků

Cílem shrnutí získaných výsledků práce je odpovědět na všechny výzkumné otázky, které se týkají odlišností organizací, které byly zkoumány různými metodami z různých hledisek a podat tak přehledné informace o tom, jak se český Camphill na soutoku a skotský Camphill Cairnlee House liší.

V textu budou použity tyto zkratky z důvodu zestručnění dlouhých názvů organizací:

- Cns – Camphill na soutoku
- CCH – Camphill Cairnlee House

HVO: V čem a jak se od sebe liší nebo si je podobné fungování českého Camphillu na soutoku a skotského Camphillu Cairnlee House?

V procesu zjišťování odlišností jsem také našla spoustu podobností, které budou předmětem odpovědí. Nicméně překvapilo mě i množství odlišností, které jsou především způsobeny odlišnou dobou vzniku obou Camphillů a jejich lokálními podmínkami. Odpověď na hlavní otázku bude podrobně obsažena v odpovědích na vedlejší otázky níže, kde jsou výsledky systematicky kategorizovány.

VVO1: Jaké jsou odlišnosti v ukotvení a řízení organizace v systému sociálních služeb pro OZP daných zemí?

Cns je samostatnou organizací, vedle které stojí dceřiná organizace Svobodný statek na soutoku, fungují ve vzájemné spolupráci, zejména pro zemědělské činnosti. Z hlediska právní subjektivity je Cns samostatnou organizací. Naproti tomu CCH je jedna ze tří camphillských komunit v rámci *Camphill School Aberdeen*, je pod ní spravována i financována.

Cns je realizován v rámci dvou sociálních služeb – ChB a CDS a je registrován jako poskytovatel sociálních služeb. Dalo by se říct, že CCH funguje v praktickém ohledu velmi podobně, také je tam chráněné bydlení a přes den různé aktivity a terapeutické činnosti. CCH je zapsán pod CSA jako registrovaná charita.

Cns je jedním z nejmladších Camphillů, funguje teprve od roku 1999, kdežto CCH je jedním z nejstarších, vznikl v roce 1950 jako další součást CSA. Časový rozdíl vzniku obou Camphillů je tedy téměř 50 let. Cns za svou mladou působnost 22 let „ušel velký kus cesty“ ve svém vývoji jakožto camphillské komunity, avšak v porovnání s CCH, který funguje 72 let, je to podstatný rozdíl, který přináší Cns ve svém vývoji a zdokonalování ještě mnoho úkolů. Navíc Cns s uživateli pracuje teprve od roku 2004, to znamená 17 let. CCH se „studenty“ pracuje od začátku založení a dnes má již dlouholetou tradici fungování. Tento rozdíl společně s tím, že se jedná o dvě odlišné země, kde Camphilly vznikaly a jsou, je v ovlivňování dalších faktorů

nejmarkantnější, protože se od toho odvíjí prožité zkušenosti, jež Camphilly formují. Můžeme to pozorovat v následujících oblastech.

Historie Cns je také spjata s tím, že v České republice vznikala jako první, průkopnická organizace takového druhu a s tím se pojilo mnoho nového, co bylo potřeba v našich podmínkách vymýšlet a vyřizovat tak, aby to byl realizovatelný projekt. Vše se budovalo od začátku a jeho fungování se za pochodu měnilo a přenastavovalo, i nyní je to stále v procesu.

Oba Camphilly se nacházejí na velmi příjemném místě. V jistém ohledu se jedná o situování do podobného okolí na okraji vesnice s blízkým sejetím s přírodou, která má také terapeutické účinky. CCH je zároveň na předměstí většího města Aberdeen, což mu dává i možnosti městského vyžití, jeho součástí je u některých „studentů“ i nácvik samostatnosti tím, že se ti, u kterých je to možné, někdy vypraví sami do města. Co se týče velikosti území a množstvím objektů, jsou si také podobné, nicméně CHS má o dost více prostoru k ubytování. Na druhou stranu zase nemá 10 hektarové pole, které vlastní Cns.

VVO2: Jak se organizace liší ve způsobu financování sociálních služeb?

Cns má samostatnou právní subjektivitu a finanční správu, z 83,11 % je financován z dotací MPSV a poplatků za služby od uživatelů. Dále je podstatná vlastní výdělečná činnost (svíčkařská dílna), která vynáší 9,03 % a dary, které tvoří 7,85 % z celkových příjmu Cns. (Výroční zpráva, 2019, str. 7)

CCH je právně pod CSA a samostatnou finanční správu nemá, protože je spravován právě v rámci CSA. CSA jako celá organizace dostává 98,68 % ze všech příjmů finance od místních úřadů a v poplatcích od uživatelů. Oproti Cns samostatně nevykonává žádnou vedlejší hospodářskou činnost, ale v rámci CSA se na ní malou měrou podílí, což ale tvoří jen 0,55 % ze všech příjmů. Poslední částí 0,77 % příjmu tvoří dary.

CCH má tedy v jistém ohledu z finančního hlediska jednodušší situaci, protože je téměř z 99 % financován místními úřady (pod správou státu), kdežto Cns jen z 83,11 % a na svůj chod si musí vydělat i vlastní činností.

VVO3: Jak se odlišuje cílová skupina a spektrum nabízených služeb v obou organizacích?

Cns se zaměřuje na mladistvé od 15 let v rámci CDS a dospělé od 18 let v ChB. U obou služeb tam mohou být uživatelé až do důchodového věku, což je oproti CCH pro uživatele podstatně dlouhodobější služba, protože tam zůstávají jen pár let (max. 9). V ChB je 7 míst a cílovou skupinou jsou dospělí s mentálním postižením. V CDS je dohromady 10 míst určených lidem s mentálním postižením nebo chronickým duševním onemocněním.

Cns je svými aktivitami zaměřen hlavně na sektor zemědělství, jehož součástí jsou zahradní práce, práce na poli a péče o zvířata. Vedle toho je tam svíčkařská dílna, která provozuje vlastní výtěžnou činnost, kterou CCH sám o sobě vůbec nemá. Co se týče možností cíleně zaměřených terapií, nárazově je možnost arteterapie, jinak je zde koncept konkrétních terapeutických činností na začátku a bude se na něm dále pracovat.

Cílovou skupinou CCH jsou oproti Cns mladší uživatelé ve věku od 16-25 let s mentálním postižením různé úrovně a dalšími obtížemi: tělesné postižení, porucha autistického spektra, epilepsie, ADHD atp. Pobytová služba má kapacitu 11 lůžek a služba denních aktivit má 14 míst – což je u obou služeb o 4 více než v Cns.

Hlavní nabízené aktivity jsou práce se dřevem, práce v keramické dílně, pečení, zahradničení, práce s textilním materiálem. Vedle toho (v rámci CSA) je nedílnou součástí široké spektrum terapií: muzikoterapie, arteterapie, terapie na podporu řeči, hipoterapie, léčebná eurytmie a mnoho dalších.

VVO4: Jaké jsou odlišnosti v návaznosti na další typy služeb?

Uživatelé Cns mohou být v obou službách dlouhodobě, až do důchodového věku, kdy už spadají do kategorie důchodců, a tím pádem přestávají být cílovou skupinou. Cns se pro ně hledá následnou péči – zatím se to stalo jednou a za následnou péči byl vybrán domov pro OZP. Do budoucna však bude snahou, aby uživatelům byla nabídnuta možnost, že mohou zůstat.

Studenti v CCH stráví mnohem kratší dobu, max. 9 let, jedná se o tzv. přechodné umístění, než se přestěhují na jiné místo, určené k jejich dlouhodobému pobytu. CCH má sloužit k přípravě na přemístění s menší podporou a péčí. CCH studentům a jejich rodinám pomáhá ve vyhledávání následné péče – většinou v jiných camphillských komunitách, které jsou zaměřeny na cílovou skupinu dospělých a seniorů.

VVO5: Jak se odlišuje model personálního zajištění v obou organizacích?

V Cns ve službě ChB jsou 3 zaměstnanci, z toho jeden je sociální pracovník. Dva zaměstnanci v domě ChB bydlí. Bývá tam také celoroční dobrovolník. Noční pohotovost vykonává zaměstnanec či proškolený dobrovolník nad rámec své pracovní doby (je k dosažení na telefonu). V CDS se střídá 8 pracovníků (z toho jeden je sociální pracovník), většina jich v Camphillu bydlí. Externě je zaměstnán účetní/finanční manažer. Dohromady v obou službách je tam tedy 11 českých zaměstnanců a 1 dobrovolník z Německa.

V CCH pracuje dohromady 19 zaměstnanců na různých pozicích, které jsou celkem konkrétně vymezeny. Až na pár z nich tam většina dlouhodobě žije. Zaměstnanci tvoří celkem multikulturní prostředí, pocházejí z mnoha různých zemí. Kromě zaměstnanců jsou v Cairnlee

House ještě dobrovolníci – co-workeri, kteří sem také přijíždějí z různých zemí většinou na rok. Bývá jich vždy cca 6–8. Každé léto se tým co-workerů obměňuje.

Z těchto informací je zřejmé, že Cns má na 17 uživatelských míst (obě služby) 12 pečujících osob. Naproti tomu CCH má na 24 studentských míst (obě služby), 25 pečujících osob, což je lepší pozice, co se týče kapacity pracovní síly.

VVO6: Jak vypadá vnitřní řád obou organizací? Jakým způsobem se kolegové scházejí?

K tomu, aby byl dobře zajištěn chod Camphillu, je důležitá vzájemná domluva a koordinace všech kolegů a také to, aby spolu uměli vycházet a řešit různé situace, které jsou na každodenním pořádku.

V Cns jsou tzv. pracovní skupiny, které jsou otevřené každému z pracovníků, který se chce připojit a tím i nést určité odpovědnosti. Jsou jimi: kulturní skupina, údržbová skupina, skupina ke čtení díla Rudolfa Steinera a skupina, která rozpracovává vizi. Vedle toho jsou skupiny, které jsou uzavřené pro specifický okruh lidí dle zaměření. Jedná se o schůze týmu CDS, které probíhají jednou týdně a setkání týmu ChB, které je na každodenní bázi dle aktuální situace a potřeb. Nakonec se také konají porady nejvyššího řídicího orgánu spolku – Kruhu nositelů k projednávání témat ohledně řízení spolku.

V CCH je každé ráno prvním krokem do dne 15minutové setkání všech pracovníků a co-workerů, kteří mají na starosti daný den, aby se dobře domluvili před začátkem programu. Velmi důležitým každotýdenním setkáním je komunitní večer, který slouží k tzv. „team buildingu“ úplně všech spolupracovníků. Součástí je také biografická práce, která se zaměřuje na hledání a nacházení smyslu a souvislostí našeho života – každý sdílí něco ze svého života. Kolegové se tak lépe poznají. Další setkání jsou určena především pro co-workery, kteří se každý rok mění a je potřeba je koordinovat jako tým, který bude dobře zastávat péči o OZP. Jedná se o *House meeting* pro všechny co-workery, který je jednou za týden. Tématem jsou: praktické připomínky k fungování, rozvrh, úkoly, oslavy. Mimo jiné to může být platforma pro další vzdělávání a diskuse v rámci CCH, týkající se péče o studenty. Důležitým článkem v péči o co-workery je *Support & supervision talks, které jsou vedeny individuálně od „senior care-workerů“* a mají sloužit jako supervize a podpora. Většinou se konají dvakrát do měsíce, vždy na hodinu.

VVO7: Jak se odlišuje spolupráce s dobrovolníky v obou organizacích?

Důležitou roli v Camphillech hrají dobrovolníci, kteří tam jsou na rok na pozici co-workera. Takových je v CCH vždy minimálně 6 a zastanou podstatnou část práce v péči o OZP. Zároveň se podílí na vytváření multikulturního prostředí v komunitě, protože pochází z různých

zemí. O takové dobrovolnictví je zájem, motivací je např. zlepšení anglického jazyka, učení se samostatnosti, smysluplná a záslužná činnost. Organizace CSA je pro takovou formu spolupráce plně připravena, má vymyšlený celý proces fungování dobrovolnictví. CSA si co-workery nejdříve vyškolí. Na začátku jejich pobytu je jim přidělen student, kterému jsou key co-workerem (hlavním pečovatelem). Po celou dobu je jim poskytována odborná a jasně strukturovaná podpora v podobě pravidelných setkání. Je pro ně připraven také vzdělávací program, který je zaměřen na oblast sociální pedagogiky.

V Cns mají takového dobrovolníka, který přijede na celý rok, jen jednoho, většinou z Německa. Kromě toho ale navazují spolupráci i s jinými dobrovolníky. Velmi důležitá je pomoc přicházející od tzv. známých Camphillu, kteří tam přicházejí pravidelně i nárazově. Uživatelé je znají, tudíž to pro ně není stresující. Tito dobrovolníci zase znají chod Camphillu, takže to není zatěžující ani pro organizaci. Další „dobrovolníci“ jsou stážisti/stážistky, kteří pracují v jiných sociálních službách. V Cns zůstávají většinou 3 týdny, je to ale nárazové. V poslední řadě do Cns přijíždějí mladí dobrovolníci, kteří se účastní mezinárodních workcampů, které probíhají v létě vždy na 14 dní a účastní se jich ideálně 12 lidí.

VVO8: Jak se odlišuje spolupráce s rodinami a veřejností v obou organizacích?

Spolupráce s rodinami

V obou Camphillech je komunikace s rodinami pravidelná, od pracovníků dostávají zprávy o tom, jak se uživatelům daří. Rozdíl je v tom, že v Cns mají ještě tzv. kalendárium, které se pravidelně rodinám posílá, aby je informovalo o dění.

V Cns probíhají setkání s rodinami či opatrovníky alespoň jednou za rok nebo dle potřeby. V CCH je to podobné, ale setkání probíhají většinou dvakrát do roka, jsou k nim přizváni rodiče a tým složený z key co-workera a příslušného senior care-workera. Je to společný prostor, kdy je přítomen i student, zároveň je i čas vyhrazený pouze pro rodiče a tým.

V obou Camphillech si rodiny berou uživatele na nějaké víkendy domů.

Spolupráce s veřejností

V Cns se cíleně pro veřejnost pořádají celkem čtyři akce: velikonoční a vánoční jarmark, masopust a díkuvzdání. Dále se také nárazově organizují akce jako je den otevřených dveří nebo různé přednášky. Další styk s veřejností je realizován skrze Svobodný statek na soutoku a jeho zemědělskou činnost.

CCH organizuje cíleně pro rodiny a veřejnost jednu konkrétní akci. Na podzim probíhá projekt divadla, při kterém celá komunita secvičuje divadelní představení, na které jsou pozváni rodiny i širší veřejnost. Kromě divadla je možnost návštěv veřejnosti možná po individuální

domluvě. Dalšími návštěvníky jsou rodiny co-workerů a také co-workeri z ostatních camphillských komunit. Ti se mohou účastnit téměř veškerého programu. V rámci CSA jsou pořádány různé kulturní akce otevřené i veřejnosti, kterých se CCH zúčastňuje, ale nejedná se o vlastní iniciativu CCH.

VVO9: Jak vypadá další péče o uživatele, jakou roli tam hraje důvěrník/key co-worker?

Uživatelé obou Camphillů mají určeného zaměstnance nebo dobrovolníka, který je doprovází a je jim oporou a k dispozici, kdyby nastaly nějaké problémy. Zkrátka dohlíží na to, aby s uživatelem bylo všechno v pořádku. V Cns je to vždy zaměstnanec a říká se mu „důvěrník“. V CCH je to naopak vždy co-worker, kterému se v této pozici říká „key co-worker“ a ten je nejen klíčovým kontaktem pro svého svěřence, ale také s ním tráví většinu času. V tom je rozdíl oproti Cns, kde to nutně neznamená, že by důvěrník trávil s uživatelem, kterého má hlavně na starosti, nutně o mnoho více času než s ostatními uživateli.

V Cns je výběr dvojic ve vztahu uživatel - „důvěrník“ na dobrovolné bázi. Většinou iniciativa vychází stran případného důvěrníka. V CCH je key co-worker přidělen ke studentovi podle uvážení senior care-workerů, kteří takový vztah určují jednak na základě zkušeností se studenty a také na základě poznání co-workerů v prvních dnech jejich pobytu. V CCH strukturovaný plán supervize a *support talks* pro všechny key co-workery.

Co se týče pokojů, v Cns jsou 3 jednolůžkové pokoje a dva dvojlůžkové, V jednom pokoji po dvou bydlí jeden starší pár a ve druhém jsou dva muži společně. Není tedy z prostorové kapacity možné zajistit úplné soukromí pro každého z uživatelů. CCH je prostorově dobře vybaven a je možné, aby měl každý student svůj pokoj. U poloviny pokojů je dokonce součástí také vlastní koupelna.

VVO10: Jaké jsou odlišnosti v běžném režimu dne, jaký mají dané organizace harmonogram?

Harmonogramy běžných pracovních dní jsou v obou porovnávaných komunitách téměř shodné. Budíček i snídaně jsou v podobný čas. Během dne jsou v obou Camphillech 3 pracovní bloky. Rozdíly jsem zaznamenala v tom, že v Cns se s prací se začíná dříve a probíhají tam o půl hodiny delší pracovní bloky. Mají tam kratší poobědové volno (cca 1 h). V CCH jsou kratší pracovní bloky, tzv. *workshopy*. Po obědě mají všichni na 1,5 hodiny volno. V 18:00 je v obou organizacích večere a poté mají v Cns čas na tzv. zpětný pohled, kdy si v komunitě každý den sdělují, co ten den prožili a jaké si odnášejí zážitky. V CCH tento zvyk nemají, takový podobný

zpětný pohled mají jen jednou týdně. Večer je v obou Camphillech ve znamení osobního volna či společného programu a v 21:00 nastává večerní klid.

Pokud uživatelé Cns zůstávají přes víkend, uspořádají se pro ně výlety nebo je také možnost strávit klidný víkend. V CCH má i víkendový program svůj daný rytmus, protože je běžné, že tam zůstává většina studentů.

Závěr

Zpracování bakalářské práce mi umožnilo se detailněji podívat na Camphillské komunity, zejména na český Camphill na soutoku, z. s. a skotský Camphill Cairnlee House, které byly předmětem práce a které byly dle předem stanovených kritérií zkoumány.

Teoretická část se zabývá fenoménem komunity, protože život ve společenství je podstatným aspektem Camphillu. Komunita je zde popsána v souvislosti s vývojem komunitní sociální práce. Text se věnuje také principům a filozofii, na kterých je koncept Camphillu postaven, a historickým souvislostem, ve kterých vznikal první Camphill. Prostřednictvím cizojazyčných zdrojů bylo možné sledovat, jak se postupně camphillské hnutí vyvíjelo a celosvětově rozšiřovalo.

Po roce 1989 se tento impuls dostal i do České republiky skrze inspiraci z Norska, díky zakladateli prvního Camphillu u nás, Petru Nejtкови. Camphill na soutoku, z. s. byl zkoumán podrobněji. Minulý rok jsem ho navštívila a provedla tam se zaměstnanci rozhovory, které byly spolu se studiem dokumentů vodítkem k detailnějším informacím, jež byly více rozpracovány ve výzkumné části.

System sociálních služeb nejen pro lidi s postižením prochází v České republice po sametové revoluci velkými změnami. Bylo inspirující a užitečné studovat, jak je tato oblast vystavěna v jiných zemích, v případě této práce zejména ve Skotsku. Camphillské hnutí je zastoupeno téměř na celém světě a oslavilo svých 80 let. V České republice se mu nedaří rozšiřovat ani 30 let od sametové revoluce. Bylo by zajímavé v dalším bádání na toto téma blíže zjistit, proč tomu tak je.

Jeden z cílů práce byl představit Camphill jako alternativu k jiným zařízením sociální péče pro lidi se zdravotním postižením. Nabídka sociálních služeb je stručně popsána z pohledu českého i skotského prostředí. V České republice se na péči o OZP zaměřují sociální služby jako jsou centra denních služeb, sociálně aktivizační služby, sociálně terapeutické dílny, sociální rehabilitace, z pobytových služeb také domovy pro OZP a chráněné bydlení. Žádné z uvedených služeb však, dle mého bádání a informací, neobsahuje tak široký okruh péče najednou, jaký nabízí Camphill. Mám na mysli harmonické prostředí, množství pracovních a terapeutických činností, podporu v získávání soběstačnosti a blízké mezilidské vztahy, které jsou výsledkem komunitního soužití. Camphill na soutoku, z. s. je registrovaným poskytovatelem dvou sociálních služeb – chráněného bydlení a centra denních služeb, ale na základě svých zkušeností a zjištěných informací tyto dvě služby v jistém smyslu rámcově přesahuje.

V případném dalším bádání by mohlo být přínosné věnovat se průzkumu zařízení v rámci České republiky, které se camphillskému konceptu podobají. V krátké anketě ohledně

iniciativ k založení dalšího Camphillu u nás byly zaznamenány také zmínky o organizacích, které jsou Camphillem nějakým způsobem inspirované. Vzhledem k omezenému rozsahu práce však nebyl prostor se touto oblastí více zabývat.

Cílem výzkumné části bylo provést komparativní analýzu jediného českého Camphillu na soutoku, z. s. se skotským Camphillem Cairnlee House a odpovědět na otázku *V čem se v rámci fungování liší a v čem si jsou podobné*. Záměrem nebylo hodnocení, ale srovnání organizací dle předem stanovených kritérií.

I přes velké rozdíly, které jsem zaznamenala zejména v oblasti jinak dlouhé doby působení, ve způsobu řízení, financování, zaměření na cílovou skupinu a od toho se odvíjející návazné služby, v kapacitě pracovníků a dobrovolníků v přepočtu na uživatele a v prostředí, jež je ve Skotsku velmi multikulturní, jsem našla také několik podobností. Z vlastní zkušenosti mohu konstatovat, že atmosféra je v obou Camphillech velmi podobná. V obou případech se jedná o příjemné prostředí na okraji vesnice s blízkým sejetím s přírodou. Principy a filozofie, ze kterých obě komunity vycházejí, je jim společná a je to na jejich fungování znát. Aktivně se zajímají o biodynamické zemědělství a zdravý, udržitelný životní styl. Mají podobnou vizi a stejné poslání v péči o lidi se zdravotním postižením.

Práce je užitečná, protože poskytuje hluboký vhled do problematiky camphillských komunit a zkoumá zejména situaci u nás a ve Skotsku. Je zajímavé, že v úplně odlišném prostředí, za rozdílných podmínek, fungují organizace, které vycházejí ze stejných principů, nesou je stejné hodnoty a směřují ke společnému cíli – chtějí lidem s postižením poskytnout místo, které jim bude domovem a zároveň společenstvím a kde budou mít možnost svobodně a důstojně nacházet svůj potenciál.

Jsem přesvědčená, že Camphill je zařízení, které poskytuje cennou alternativu v rámci sociální péče o OZP. Věřím, že i v České republice dojde k rozšíření camphillského hnutí, aby se vytvořil další prostor pro zájemce o tuto péči.

Citovaná literatura

- (nedatováno). *General Weekly Timetable*. Aberdeen, Scotland: Cairnlee House.
- (nedatováno). *Weekly Cairnlee Co-worker Meetings*. Aberdeen, Scotland: Cairnlee House.
- Cairnlee House Fee Structure. (květen 2014). Aberdeen, Scotland: Cairnlee House .
- Camphill na soutoku*. (17.. červenec 2021). Načteno z www.camphill.cz:
<http://www.camphill.cz/p/podporovatele.html>
- Care Information Scotland*. (4.. červenec 2021). Načteno z careinfoscotland.scot:
<https://careinfoscotland.scot/topics/how-to-get-care-services/>
- Centrum denních služeb, popis poskytované soc. služby. (nedatováno). Litoměřice, Česká republika: Camphill na soutoku, z.s.
- Centrum denních služeb, popis poskytované soc. služby. (nedatováno). Terezín, Česká republika: Camphill na soutoku, z.s.
- Clark, S. (2004). *Tvorba vize komunity příručka pro společné plánování udržitelného rozvoje komunit*. Praha: ZO ČSOP Veronica.
- Chráněné bydlení, domovní řád. (2020). Terezín, Česká republika: Camphill na soutoku, z.s.
- Chráněné bydlení, popis poskytované služby. (nedatováno). Terezín, Česká republika: Camphill na soutoku, z.s.
- Chráněné bydlení, popis poskytované soc. služby. (nedatováno). Litoměřice, Česká republika: Camphill na soutoku, z.s.
- (srpen 2019). *Welcome to Cairnlee*. Aberdeen, Scotland: Cairnlee House.
- (3.. červenec 2019). *Cairnlee House and Estate*. Aberdeen, Scotland: Cairnlee House.
- Šimková, K. (24.. červenec 2021). osobní korespondence. Česká republika.
- Anthroposofie*. (20.. červenec 2021). Načteno z www.anthroposof.cz:
<https://www.anthroposof.cz/online/co-je-anthroposofie>
- Brahová, K. (2013). Bakalářská práce. *Fungování camphillské komunity v České republice*. Brno, Česká republika: Masarykova univerzita, pedagogická fakulta, Katedra Speciální Pedagogiky.
- Dzvoníková, D. (2017). Bakalářská práce. *Život ve společenství jako způsob soužití a přijetí osob se zdravotním postižením*. Praha, Česká republika.
- Government UK*. (17.. červenec 2021). Načteno z www.gov.uk: <https://www.gov.uk/pip>
- Hartl, P. (1997). *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Havrdová, Z. (2013). *Mít život ve svých rukou: o oblastech a postupech práce komunitního pracovníka ve vyloučených lokalitách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.

- Hendl, J. (2012). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, s.r.o.
- Jackson, R. (2006). *Holistic Special Education*. Edinburgh: Floris Books.
- Kinkor, M. (2013). *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
- Křivdová, A. (2007). Camphill jako alternativa péče o lidi s mentálním postižením. *Bakalářská práce*. Brno, Česká republika: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.
- Křivdová, A. (2007). Bakalářská práce. *Camphill jako alternativa péče o lidi s mentálním postižením*. Brno, Česká republika: Masarykova univerzita, pedagogická fakulta, katedra speciální pedagogiky.
- Lenhart, J. (2012). *Svobodný statek na soutoku, o. p. s.* Načteno z <https://www.svobodny-statek.cz/bio-dynamicke-zemedelstvi/o-nas/svobodny-statek>
- Linhart, J. V. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Mahrová, G. (2008). *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (5.. červenec 2021). Načteno z https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/skss_final_web.pdf/1daaf363-940e-9c10-ee88-4048722a9be9
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (3.. červenec 2021). Načteno z www.mpsv.cz: <https://www.mpsv.cz/web/cz/socialni-sluzby-1>
- Řezníček, I. (1994). *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Peck, M. S. (1995). *V jiném rytmu: vytváření komunit*. Olomouc: Votobia.
- Pietzner, C. (1990). *A Candle on the Hill*. Edinburgh: Floris Books.
- příloha k pracovní smlouvě. (nedatováno). *Náplň práce sociálního pracovníka*. Litoměřice, Česká republika: Camphill na soutoku z.s.
- R1. (1. . červenec 2020). Rozhovor s R1. (A. Vlčková, Tazatel)
- R2. (1.. červenec 2020). Rozhovor s R2. (A. Vlčková, Tazatel)
- R3. (1.. červenec 2020). Rozhovor s R3. (A. Vlčková, Tazatel)
- R3. (1.. červenec 2020). Rozhovor s R3. (A. Vlčková, Tazatel)
- R4. (1. . červenec 2020). Rozhovor s R4. (A. Vlčková, Tazatel)
- R4. (1.. červenec 2020). Rozhovor s R4. (A. Vlčková, Tazatel)
- R5. (1.. červenec 2020). Rozhovor s R5. (A. Vlčková, Tazatel)
- Richards, J. (1.. květen 2021). *Camphill Schools*. Načteno z <https://www.camphillschools.org.uk/>: [https://www.camphillschools.org.uk/about/80th/Scottish Government](https://www.camphillschools.org.uk/about/80th/Scottish%20Government). (15.. červenec 2021). Načteno z www.gov.scot: <https://www.gov.scot/publications/adults-with-incapacity-act-principles/>

- Strauss & Corbinová, p. S. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno, Česká republika: Sdružení podané ruce, nakladatelství Albert.
- The British Medical Association*. (4.. červenec 2021). Načteno z www.bma.org.uk:
https://www.bma.org.uk/advice-and-support/nhs-delivery-and-workforce/social-care/social-care-in-scotland?fbclid=IwAR3dtwnqG_n3ccuZi6ORPMqcQ6V6JO06HWI-niZEBvB_ucNfvkZNRQ8qdy8
- The Scottish Charity Regulator*. (17.. červenec 2021). Načteno z www.oscr.org.uk:
<https://www.oscr.org.uk/about-charities/search-the-register/charity-details?number=15588>
- The Scottish Government*. (4.. červenec 2021). Načteno z www.gov.scot:
<https://www.gov.scot/policies/social-care/>
- Výroční zpráva. (2010). Litoměřice, Česká republika: Camphill České Kopisty o.s.
- Výroční zpráva. (2011). Litoměřice, Česká republika: Camphill České Kopisty o.s.
- Výroční zpráva. (2012). Litoměřice, Česká republika: Camphill České Kopisty o.s.
- Výroční zpráva. (2013). Litoměřice, Česká republika: Camphill České Kopisty o.s.
- Výroční zpráva. (2014). Litoměřice, Česká republika: Camphill České Kopisty o.s.
- Výroční zpráva. (2015). Litoměřice, Česká republika: Camphill na soutoku z.s.
- Výroční zpráva. (2016). Litoměřice, Česká republika: Camphill na soutoku z.s.
- Výroční zpráva. (2017). Litoměřice, Česká republika: Camphill na soutoku z.s.
- Výroční zpráva. (2018). Litoměřice, Česká republika: Camphill na soutoku z.s.
- Výroční zpráva. (2019). Litoměřice, Česká republika: Camphill na soutoku z.s.
- Zima, P. (1999). *Komunita a komunikace = Community and communication*. Praha: Sofis.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. (1. . leden 2007). Česká republika.

Bibliografické údaje

Jméno a příjmení autora/ky: Adéla Vlčková

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Název práce: Camphillské komunity jako alternativa péče o osoby se zdravotním postižením v České republice a ve Skotsku

Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Šámalová, PhD.

Rok dokončení práce: 2021

Počty znaků hlavního textu práce

Přímé citace: 8.076

Ostatní text: 118.295

Celkový počet znaků: 126.371